

SLEKT OG DATA

MEDLEMSBLAD FOR SLEKT OG DATA

| ÅRGANG | 33 | NR. 3 | 2022 |

TEMA:
**Ukjente
familiehistorier**

Utvandring

Nye slektninger

Kildekritikk

MEDLEMSBLAD

for Slekt og Data.
Utkommer med
4 nummer pr. år

ABONNEMENT

for bibliotek og liknende
institusjoner kan tegnes
for kr 585,- pr. år.

ANNONSER

Lina Bjelland Myrvoll

E-POST:

generalsekretar@slektogdata.no

TLF.: 22 42 24 00

SLEKT OG DATA

POST/BESØKSADRESSE:

Øvre Slottsgate 2B,
0157 Oslo

TLF.: 22 42 24 00

www.slektogdata.no

REDAKTØR

Lina Bjelland Myrvoll

E-POST:

generalsekretar@slektogdata.no

REDAKSJONSLEDER

Knut S. Sørhusbakken

E-POST:

redaksjonsleder@slektogdata.no

OPPLAG

8670

DESIGN OG LAYOUT

Morten Hernæs

07 Media

TRYKK

07 Media

07

TRYKT
I NORGE
NO - 1470

ISSN 0803-0510

SLEKT OG DATA

INNHold

LEDER

- 3** Få svar på
familiehistoriene

TEMA

UKJENTE FAMILIEHISTORIER

- 4** Onkel sin
tragiske lagnad
- 9** Fra enebarn
til storfamilie
- 14** Tippoldefars
ukjente fortid
- 19** Kusinen
som forsvant
- 24** Et møte i
et veikryss
- 28** Finlands-
arbeideren
- 34** Oldemors
nye liv i USA

TEMA

KILDEKRITIKK

- 38** Hvilke kilder
kan stoles på?
- 40** Kildehenvisning
og registrering av
slektsdata
- 44** Sperrefrister
i slektsforskning
- 46** Kildekritikkens
betydning

FORSIDEN

Familieportrett,
her fra 1910–30.

FOTO: PER MÆHLUM /
ANNO DOMKIRKEODDEN

4

9

14

34

40

Få svar på familiehistoriene

Mange av oss har ukjente familiehistorier knyttet til slekten sin. Hvorfor forlot tippoldefar egentlig Sverige til fordel for Norge? Hvordan gikk det med grandtanten som reiste til USA, og som vi aldri hørte noe mer fra? Har jeg noen ukjente slektninger jeg ikke vet om enda, som kanskje har mer informasjon å komme med om våre forfedre enn det jeg har funnet ut?

Selv har jeg vært nysgjerrig på å finne ut mer om oppveksten til min oldemor, og hvorfor hun som 19-åring dro fra Sverige og flyttet alene til Norge.

Jeg har gjennom slektsforskningen sporet opp at flere av mine aner har innvandret fra Sverige til Norge på slutten av 1800-tallet. Dette er naturlig siden mange forflyttet seg over landegrensene i Østfold-området, der jeg er oppvokst.

I kilder jeg har funnet står mennene som utvandret oppført med yrkestitler, mens kvinnene ofte er

registrert kun som hustru eller ugift/pike. Men hva med min oldemor?

De svenske kildene husförhørsländer, som nærmest tilsvarer de norske folketellingene, har gitt meg mulighet til å følge oldemors familie gjennom barnefødsler, dødsfall og flyttinger gjennom flere år. Som 18-åring mistet min oldemor sin mor, noe som kanskje bidro til at hun reiste til nabolandet? Etter noen år i Norge giftet hun seg med en mann som også hadde innvandret fra Sverige, nemlig min oldefar. Resten er historie.

I denne utgaven av bladet kan du lese mer om ukjente familiehistorier til andre medlemmer. I tillegg er det noen artikler om hvorfor kildekritikk er en svært viktig del av slektsforskningen.

Dette er kjempegivende lesning, og jeg håper du blir inspirert til å forske på din egen slekt. Kanskje har du en ukjent familiehistorie du ønsker å få svar på?

// Selv har jeg vært nysgjerrig på å finne ut mer om oppveksten til min oldemor, og hvorfor hun som 19-åring dro fra Sverige og flyttet alene til Norge. //

Heidi Ringrød
LEDER I SLEKT OG DATA

Onkel sin tragiske lagnad

Bestemor fekk høyra på radioen at ein av sønene var sakna eller omkomne etter eit forlis i Hellas i 1948. Korleis kunne dette skje? Etter mykje leiting har eg funne ut meir om kvifor onkel Hans mista livet på sjøen.

■ HANS HENNING MONG

Eg er fødd i 1953 og vaks opp blant fiskebønder og sjøfolk på eit lite småbruk i fjøresteinane heilt sør i Eigersund kommune. I barndomsheimen min hang eit bilde av onkel Hans. På gravsteinen til besteforeldra mine sto namnet hans med teksta: «Omkom ved S/S Svein Jarl's minesprengning 16. jan 1948». Onkel Hans var ikkje gravlagd der, for han blei aldri funnen. Han vart berre 29 år gamal.

Stort meir enn dette visste eg ikkje om onkel Hans fram til cirka 2013. Far min, som var onkel Hans sin einaste bror, døydde av kreft i 1957 då eg var fire år gamal. Eg fekk difor aldri vite kva han visste om lagnaden til bror sin. Det var heller ikkje eit tema som andre i familien snakka om uoppfordra. Og ikkje spurde eg heller.

FANN INTERESSANTE PAPIR

Systera til far og onkel Hans, Sigfrid, døydde i desember 2011, 90 år gamal. Ho budde på Lillehammer heile sitt vaksne liv. Eg var saman med andre i familien og rydda i huset etter ho døydde. Der kom eg over interessante papir, album og brev. Dei pakka eg saman og tok med heim for å lese når eg fekk tid. Noko var kanskje av privat art, men eg tenkte at det likevel hadde vore hennar tanke at nokon skulle finne og ta vare på dette.

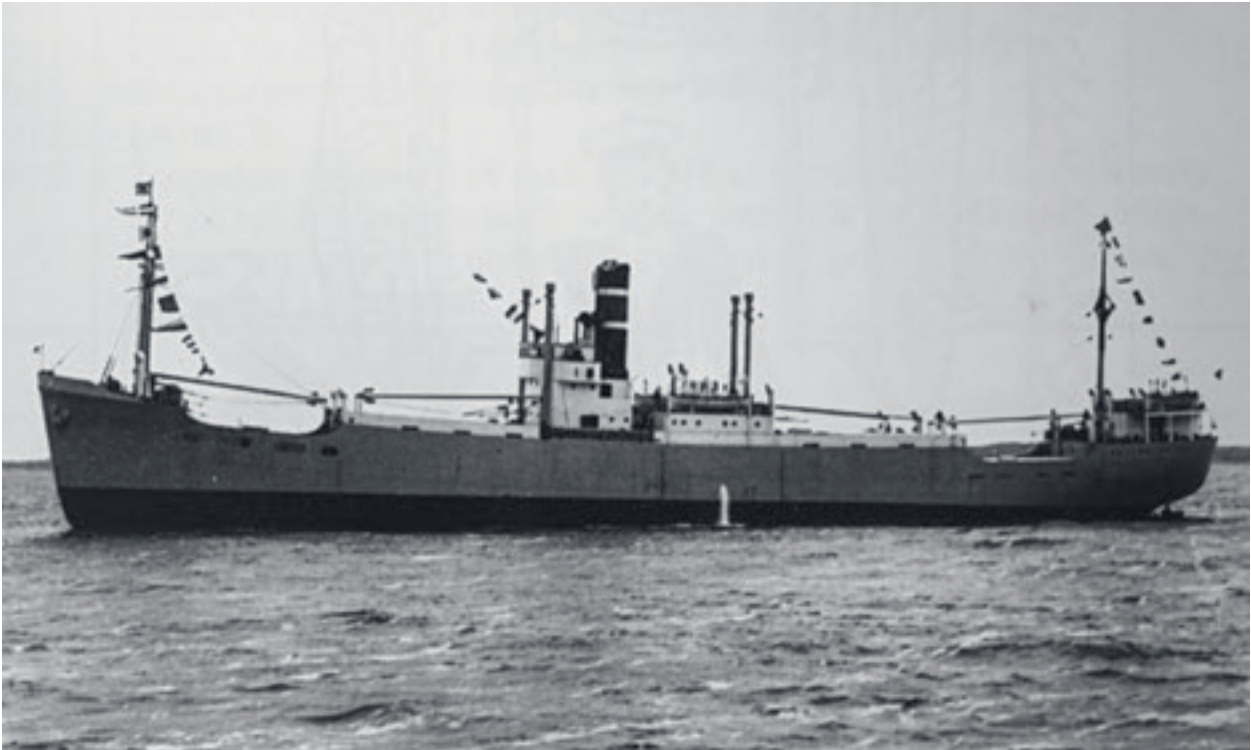
Mellom desse papira fann eg kopi av ein to-siders rapport. Den var skrevet i Patras i Hellas 18. januar 1948, to dagar etter forliset. Rapporten var signert av skipets kaptein, Reidar Mauseth, saman med 1. og 2. styrmann. Onkel Hans var 3. styrmann.

Her kunne eg lese om det som hadde skjedd. I korte trekk gjekk det fram at Svein Jarl treffe mina cirka klokka 05.15 den 16. januar 1948 utanfor Patras i Hellas.

Portrett av onkel Hans. Bildet hang i barndomsheimen min i Eigersund. EIGAR: PRIVAT

Ho sank i løpet av få minutt. Mannskapet greidde ikkje å sette ut livbåtar. Dei 14 overlevande klamra seg til luker og vrakrestar, og blei berga etter fem-seks timer i sjøen. Ni av mannskapet var sakna. Desse ni er oppført med namn i rapporten.

Svein Jarl under prøveturen på Trondheimsfjorden. EIGAR: UKJENT

VAKRE MINNEORD

Alt dette var nytt og inspirerende for meg. Det gikk likevel litt tid før eg byrja å undersøkje meir. Noko av det første eg då kom over, var dei vakre minneorda som los i Det Nordenfjeldske Dampskibsselskab (NFDS), Nils Svanes, hadde skrevet i lokalavisa i Egersund. Mellom anna kunne eg lese dette:

«Sommeren 1946 da jeg ferierte på Mong, ble jeg spurt av min svoger om jeg kunne skaffe deg Hans, plass i NFDS. Etter at jeg hadde hatt en konferanse med deg, næret jeg ingen betenkeligheter med å anbefale deg, og jeg skrev til min sjef som ordnet det hele. Du var glad den gangen, Hans, da du kunne gå om bord i 'Svein Jarl' i Fredrikstad.»

Med desse orda fekk eg forklaringa på kvifor onkel Hans tok si første hyre på eit skip som høyrte til eit Trondheimsreiarlag. Med utdanning frå sjømannsskulen i Stavanger 1946, hadde eg tenkt det var meir naturleg å mønstre på eit skip frå eit reiarlag nærare heimplassen.

PÅ AVISFRAMSIDER

Etter kvart kom eg til å tenkje på at forliset kanskje var omtala i avisene i Trondheim. Dermed gikk eg til hovudbiblioteket i Trondheim, der eg bur, og fekk god rettleiing i korleis eg kunne søkje i gamle aviser.

Eg opna først *Adresseavisen* frå laurdag 17. januar 1948, dagen etter forliset. Heile framsida var fylt av stoff om

Forlishendinga fylte framsida av *Adresseavisen* dagen etter, her frå 17. januar 1948. Her sto det at onkelen min vart redde, noko som var feil. FAKSIMILE: NASJONALBIBLIOTEKET

19. januar vart det meldt at Hans var blant dei sakna. Han vart omtalt med rosande ord på framsida av *Adresseavisen*. FAKSIMILE: NASJONALBIBLIOTEKET

31. januar fortalde kaptein Reidar Mauseth om forliset i *Adresseavisen*. FAKSIMILE: NASJONALBIBLIOTEKET

forliset under overskrifta: «Svein Jarl minesprengt ved Hellas kyst.» I artikkelen kunne eg også lese følgjande: «14 av mannskapet, deriblant kaptein Reidar Mauseth og styrmennene Sitter, Mong og Eriksen, er reddet, mens 9 er savnet.»

Måndag 19. januar sto denne overskrifta på framsida i same avis: «Svein Jarl sank på 3 minutter.» Og denne forklaringa:

«Som nevnt lørdag ble det i den første melding opplyst at alle tre styrmenn var reddet. Imidlertid har man nå brakt på det rene at 3. styrmann Hans J. Mong, Egersund, er blant de savnede.»

Dette fekk meg til å minnast noko eg høyrte då dei prata i heimen min. Bestemor fekk dødsbodskapet om sonen direkte i *Dagsnytt* på radio då namnet hans blei lest opp, som ein av dei ni sakna eller omkomne etter forliset, utan at ho visste noko frå før av.

SKULLE GIFTA SEG

Eg kunne også lese dette om onkel Hans:

«Tredjestyrmann Hans J. Mong fra Mong ved Egersund skulle i 1947 hjem og gifte seg. Imidlertid ble bryllupet utsatt, idet det var umulig å få hus. Han skulle derfor reise noen turer for

deretter å vende hjem for å gå skipperskole og samtidig gifte seg. Mong var meget godt likt om bord og en mann med de egenskaper som i særlig grad kreves i sjøfarten.»

Der og då fekk eg klump i halsen og tårer i augo. Tenk å få ein slik omtale på framsida i Noregs eldste avis. Eg visste også kven han skulle gifte seg med, og minnast at ho alltid var så smilande og venleg mot meg då eg var ung og treffe henne i bygatene i Egersund.

I eit av breva til systera skriv onkel Hans:

«I den nye jobben liker jeg meg godt. Jeg har noen enestående folk å arbeide sammen med og det gjør jo sitt vet du. Jeg kan spørre om hva som helst. Da forklarer de meg stille og rolig hvordan det skal være. Jo, jeg har det enestående på alle måter.»

BØKER OM REIARLAGET

Det er skrevet tre jubileumsbøker om NFDS: Den første til 100-årsjubileet i 1957, av forfattarane Rolf Danielsen og Olav Vedeld. Den andre til 125-årsjubileet i 1982, av forfatteren Leif B. Lillegård. I 2007 kom ei bok om 150-årsjubileet. Sistnemnde bok kunne eg kjøpe, medan dei to første lånte eg på biblioteket.

Onkel Hans mogleg om bord på Svein Jarl. Dette er eit av mange bilde eg fann hos tanta mi. EIGAR: PRIVAT

I seg sjølv var det interessant å sette seg inn i historia til dette gamle og ærverdige reiarlaget, som var med på å starte Hurtigruta på 1890-talet, og som på ein trist måte blei «slakta» av børshaiar på 1980-talet.

Skipsforliset i 1948 er omtalt i alle dei tre bøkene. I den første boka står dette: «Med Svein Jarl mistet Middelhavslinjen sitt største og beste skip.»

Ho var bygd på Trondhjems Mekaniske Værksted. Overteken av tyskarane i 1940. Bomba og senka ved ei kai i Hamburg. Slept til Fredrikstad i 1943. Reparatert og ombygd frå kull- til oljefyring, og levert tilbake til NFDS i 1947. Då fekk ho namnet Svein Jarl, og blei sett inn i Middelhavslinja.

Dette var reiarlaget sitt tredje skip med namnet Svein Jarl. Dei to første blei torpedert og sank under første og andre verdskrig. Etter forliset i 1948 slutta NFDS å bruke namnet Svein Jarl på skipa sine.

TILGANG TIL SJØFORKLARINGA

Gaute Myhre frå Trondheim er forfattar av den siste jubileumsboka frå 2007. Han arbeidde på NFDS sitt kontor i Trondheim i mange år. Eg tok kontakt og fekk mye informasjon og god hjelp.

Denne to-siders rapporten om forliset fann eg blant papira til tante. EIGAR: PRIVAT

Mellom anna hjelpste han med å skaffe kopi av sjøforklaringa, som var omtalt i *Adresseavisen* i vekene etter forliset. Her var det nedskrivne vitneavhøyr frå både kapteinen, dei to styrmennene og andre overlevande. Ingen av offiserane eller andre i mannskapet blei klandra for det dei hadde gjort.

I 2018 tok eg sjølv kontakt med Riksarkivet i Oslo for å høyra om det var mogleg å få tilgang til dokumentasjonen dei hadde om Svein Jarl sitt forlis. Eg fekk raskt eit positivt svar, og reiste til hovudstaden. Då eg kom til Riksarkivet, hadde dei funne fram mappa med alle papira. Saman med sjøforklaringa låg også fleire brev mellom norske og greske myndigheter.

Eit viktig tema var at greske myndigheter hevda at Svein Jarl hadde kome ut av den minefeide kanal då ho segla inn i Patrasbukta. I sjøforklaringa hadde kapteinen nekta for dette, og nemnde drivminer observert i området dagane før. Men kapteinen låg jo og sov på lugaren då mina treffe, så det er lett å forstå at ein slik påstand i åra etterpå kunne vere vond å bære for styrmannen som hadde kommandoen på brua.

KRIGSSKADEERSTATNING

Eg har ikkje funne ein endeleg konklusjon på denne tvisten. Men på YouTube har eg funne ein ganske ny film frå ein dykking til vraket. Eg har hatt lyst til å reise til Hellas for å finne ut meir, til dømes for å sjekke vrakets koordinatar mot kartet med den oppmerka minefeide kanal.

Eit anna tema var om slekta til dei omkomne hadde rett på krigsskadeerstatning. I mappa låg fleire skriv fram og tilbake om dette. Til slutt blei det slått fast at mina som treffe Svein Jarl var frå krigens dagar. Dette utløyste erstatning. Eg har likevel ikkje greidd å finne ut korleis denne erstatninga blei utrekna og fordelt.

INTERVJU MED KAPTEINEN

I *Adresseavisen* fredag 30. januar 1948 var heimreisa for dei 14 overlevande omtala:

«Med på flyet til Sola var det kommet 9 av mannskapet, mens de øvrige 6 hadde tatt arbeid på skip som skal hjemover. Alle var friske og kjekke, men det er forklarlig at ulykken har gjort et dypt inntrykk på samtlige. Kanskje ikke minst på kapteinen som både mistet mange gode arbeidskamerater og et godt og prektig skip.»

Dagen etter var det eit intervju med kaptein Reidar Mauseth i same avis. Der var han sitert slik: «Et skip kan bygges igjen. Men menneskene er og blir borte.» Han forklarte også om forliset:

«Det var en forferdelig eksplosjon. Den inntraff kl. 05.15 på morgenen, og skipet sank på 3–4 minutter. Jeg ble tatt med ned av dragsuget uten livbelte på. Jeg var fullt bevisst hele tiden da det gikk nedover og trodde at nå var dette slutten. Men så ansente jeg alle mine krefter og kom endelig opp til overflaten. Her fikk jeg tak i en luke og svømte på den gjennom mørket mot land. Etter 4 timer ble jeg tatt opp av en fisker, men da var jeg svært trett og hadde fått krampe i leggene.»

KONTAKT MED EIN ETTERKOMMAR

I aviser fann eg også namn og heimstad til alle dei 14 overlevande. Dei fleste var frå Trøndelag, og mange var i live då eg sjølv flytta til Trondheim i 1972 for å studere. Eg greier ikkje å fri meg frå tanken om dei fine treffa og samtalane eg kunne hatt dersom eg hadde visst meir om forliset på den tida. Men eg har hatt kontakt med ein etterkomar av ein av dei overlevande. Han har fortald at faren snakka lite om det han hadde vore med på.

Eg håper at denne artikkelen kan vere med på å ære alle dei 23 som var om bord på Svein Jarl 16. januar 1948, og eg vil takke Slekt og Data for at eg fekk høve til å skrive om denne historia.

Skulle nokon som les dette ha utfyllande informasjon eller vere i slekt med ei eller ein av dei andre 22 om bord, så ta gjerne kontakt med meg på e-post hmong@online.no eller mobil 952 21 763. ■ ■

Onkel Hans i midten. Mogleg fotografert om bord på Svein Jarl. EIGAR: PRIVAT

Vi utfører alt av vedlikehold
på eksisterende gravminner.

Inngravering av nytt navn med datolinje
på eksisterende gravstein kr 5800,-

Se også vårt utvalg av nye gravsteiner.

Kontakt: Tlf: 4000 2448
E-post: post@gravstein24.no
www.gravstein24.no

Fra enebarn til storfamilie

«Krigsmaskinen» pappa fortalte meg at han var enebarn, i tillegg antok flere at han i sin tid døde under krigen. Hva handlet hans ukjente fortid om, og hvorfor snakket han lite om slekten sin?

■ ANN HELEN JAKOBSEN

Jeg og mine to eldre søstre vokste opp med far og mor på Leinstrand like sør for Trondheim. Vi hadde en god heim med trygg og god oppvekst.

Pappa, Olaf Trygve Kristiansen, fortalte at han var født i Heradsbygd i Elverum 20. juni 1911. Han ville aldri fortelle noe om barndommen. I det lille han fortalte, fikk vi vite at han var enebarn. Moren døde da han var liten. Faren døde under bombingene av Elverum i 1940. Det fantes altså ingen nære slektninger. Det var ikke noe mer å si om det!

BILDET SOM VEKKET NYSGJERRIGHETEN

Pappa døde i 1989. I tiden etterpå har tanken på at det må da finnes noen slektninger, om enn fjernere, slått rot.

Han hadde et bilde av et bombet hus liggende i skapet sammen med andre bilder. Da vi spurte om hvilket hus

Dette bildet fra 1940, som viser Olafs fars krigsskadede hus, vekket nysgjerrigheten i å finne slektninger av pappa. EIER: PRIVAT

Portrett av pappa, Olaf Kristiansen. EIER: PRIVAT

dette var, sa han at det var huset til faren i Elverum. Det ble bombet i 1940, og så ville han ikke snakke noe mer om det.

Dette bildet var en grunn til at jeg ville finne ut mer om pappa og hvorfor han var så avvisende til å snakke om slekten sin.

KOPIER AV DOKUMENTER

Jeg begynte forsiktig på egen hånd i 2010 med å søke på Olaf Kristiansen, født 20. juni 1911. Det var dette navnet og fødselsdatoen som pappa hadde i folkeregisteret. Statsarkivet på Hamar fant imidlertid ingen Olaf Kristiansen født på denne dato. Jeg visste at pappa hadde skiftet navn. I Riksarkivet fant de heller ikke noen navnesak eller navneendring på Olaf Kristiansen.

Pappa jobbet etter krigen i Forsvaret. Jeg søkte Riksarkivet om innsyn i det militære rullebladet hans. Derfra fikk jeg kopier av:

- Rullebladet til Olaf Kristiansen, 1952.
- Registerkort fra Kjesäter, 1942.
- Avhørsrapport fra Kjesäter, 1942.
- Fangekort og journal fra Møllergata, 19. juni/juli 1940.
- Boken *Nordmenn i fangenskap 1940–1945*.

I dokumentene står det at pappas foreldre het John Kristiansen og hustru Elise. Jeg hadde alltid trodd at hans fars navn var Kristian Brendemo. Det var dette navnet som sto skrevet på bildet av det bombede huset som pappa hadde fortalt var hans fars hjem. Jeg kom ikke videre med søket etter pappa eller hans familie og måtte legge det bort.

HJELP AV DYKTIG SLEKTSFORSKER

I 2015 tok jeg opp igjen letingen. Jeg søkte på Digitalarkivet, fortrinnsvis etter Olaf Brendemo eller Olaf Trygve Brendemo, født 20. juni 1911, uten å finne noe som passet. Søkte også etter de som jeg trodde var hans foreldre, Kristian Brendemo, John og Elise Kristiansen, men uten å finne noe.

Samme år ble jeg med i Slekt og Data Sør-Trøndelag. Det første jeg gjorde var å gå på slektsverkstedet på Arkivsenteret Dora i Trondheim. Slektsverkstedet er et samarbeid mellom Statsarkivet og Slekt og Data Sør-Trøndelag. Her får folk hjelp til å lete etter slektninger. Der fikk jeg kontakt med Tobias Hustoft,

som ble min trofaste samarbeidspartner. Han er en meget dyktig slektsforsker!

Tobias Hustoft begynte med det materialet jeg hadde. Først sjekket han opplysningene i avhørsrapporten fra Kjesäter mot kirkebøker og folketellinger, og kom frem til at personene som var oppgitt som foreldre, aldri hadde eksistert. Han fant heller ikke Olaf Kristiansen som døpt, verken i Elverum eller prestegjeldene rundt.

AKTIV UNDER KRIGEN

Tobias undersøkte deretter opplysningene i pappas militære rulleblad. Det så ut som at pappa hadde vært en ihuga kriger i krigsårene. Han deltok som frivillig i Finland i 1939–40. Deretter gikk han rett inn i kamp-handlinger i Østerdalen.

Pappa var med i krigen i Norge fra april 1940. Først i Kongsvinger, Elverum og Røros. Videre kom han seg nordover via Sverige og ble med den siste uken på Bjørnffell i Narvik. Da kapitulasjonen kom, rømte han og 42 andre over til Sverige.

Dokumentene fra Møllergata 19 viste at Olaf Kristiansen, født 20. juni 1910, den 15. juni 1940 ble arrestert for «i fylla å ha fornærmet tyskerne», og løslatt etter seks uker den 30. juli 1940. Oppgitt bosted er Jessheim. I boken *Nordmenn i fangenskap* er denne registeret.

Pappas to deltagermedaljer, signert av kong Haakon VII og kronprins Olav.

EIER: PRIVAT

I politidokumentene er fødselsåret altså oppgitt å være 1910, mens i avhørsrapporten fra Kjesäter står det 1911. Han ble arrestert i drukken tilstand. Det er jo et ordtak som sier: «Det er av fulle folk og barn en får høre sannheten.» Det viste seg å være tilfellet også her.

OMFATTENDE LETING I KILDER

I pappas rulleblad fra 1952 var Asbjørn Haakensmoen fra Ranum i Våler i Solør oppført som nærmeste pårørende. Da alle andre søk hadde feilet, søkte vi på dette navnet for å finne ut mer om ham.

Vi startet med folketellingen i 1910 og fant at Asbjørn Håkensmoen, født i 1892, var skogsarbeider og bodde på Eidsberget. Han arbeidet sammen med Johan, født i 1847, og John Brenden, født i 1883, tydeligvis far og sønn. Ifølge «Norske Gårdsbruk – Våler» ble Asbjørn i 1917 gift med Jenny Brenden. Johan og John ble da henholdsvis svigerfar og svoger.

Brenden ligner på Brendemo og vi søkte videre på disse to, først og fremst på John J. Brenden, som var i aktuell alder for å kunne være far til pappa. Først fant vi at John fikk en sønn ved navn Ottar, født i 1910, med Lina Knutsdatter, født i 1890. Ottar ble født 12. desember 1910 og døpt 6. januar året etter. Han døde 10. februar 1949 og er gravlagt på Gjesåsen gravplass i Åsnes i Solør som Ottar Johnsen.

Med tilknytningen til Våler, gjorde Tobias en ny og grundig sjekk på kirkebøkene der. Først tok han for seg dåp i årene 1910 og 1911 – uten å finne noen som kunne passe. Av erfaring visste han at selv om man ikke finner dåp, kan en finne konfirmasjon. Han søkte på konfirmanter i 1924 – og der fant han Trygve Olaf Johnsen Brenden, født 30. juni 1910 i Kristiania. Foreldrene var John Johansen Brenden og tjenestepiken Olivia Pedersen, som giftet seg senere.

Etterpå fant han en gutt, Trygve Olaf Johnsen, som ble født 30. juni 1910 på Kristiania fødselstiftelse av Olivia Pedersen. I disse dokumentene står ugift gårdbruker Johan Johansen Brenden som far, mens i konfirmasjonen er dette endret til John J. Brenden som far. En feilskrivning av navnet John som far? I folketellingen i 1910 for Vestby står gutten skrevet som Trygve Johnsen. Dette var virkelig et gjennombrudd og jeg begynte å tro på at denne gutten kunne være pappa.

FEIL NAVN PÅ FORELDRENE

Jeg søkte om og fikk innsyn i all dokumentasjon fra Vestby kommunes fattigkommisjon – Såner sogn.

Der kom det frem at gutten, Trygve Olaf, ble satt bort til fostermor Thea Krafos i Saaner på grunn av fattigdom. Han ble hentet av henne 23. oktober 1910 og understøttelsen stoppet fra 1. mars 1913. Barnets mor

Pappa var frivillig i vinterkrigen i Finland fra 1939–40.

EIER: SOTAMUSEO

ble 9. februar 1913 gift med barnets far i Saaner kirke, og barnet ble overlevert til foreldrene dagen etter. De reiste til Våler i Solør samme dag.

Opplysningene om at far og mor het John og Elise Kristiansen, var fullstendig feil. Pappa fortalte at han før krigen bodde i Oslo og jobbet for Selmer. Tobias fant Trygve Olaf i Adresseboken for Oslo 1936 og 1937 oppført som Olaf Brenden, bygningsarbeider.

Etter at kamphandlingene i Norge var over, fortsatte pappa å arbeide hos Selmer i Oslo. Først var han ved de tyske anleggene på Gardermoen. I februar/mars 1942 ble han «utskrevet av arbeidsformidlingen i Oslo for å ta arbeide direkte under tyskerne i Narvik».

BLE ANTATT DØD UNDER KRIGEN

Av pappas dagbok fremgår det at han arbeidet på Narvik Dampskipskai og senere på Fiskekaien. Han var med på å fullføre begge disse. Han beskriver at tyskerne behandlet russiske soldater veldig grufullt og barbarisk. Han skriver også om Beisfjord, en fangeleir med 500 serbiske fanger. Der gikk voktere med hver sin svepe og slo hver gang noen rettet opp ryggen. Rundt denne leiren var det norske nazister som gikk vakt. Det var nok det som fikk pappas blod til å koke mest.

Disse hendelsene var nok en del av årsaken til at han rømte over til Sverige denne høsten. Etter en strabasøs tur over fjellet, kom han til en norsk forlegning i Sør-Sverige. Det var i den forbindelse han ble avhørt i Kjesäter. Kjesäter er et slott i Vingåkers kommune i Södermanland. Under andre verdenskrig ble det brukt som mottak for flyktninger fra det tyskokkuperte Norge.

Pappa kalte seg Olaf Brenden da han var med i den svenske frivilligkåren i vinterkrigen i Finland. En tid etter krigen ble det overlevert en plakett og noen medaljer for hans innsats under vinterkrigen i Finland til moren,

Olivia. Da var Olaf Brenden meldt savnet og antatt død. Slektinger har fortalt at de hadde forsøkt å finne ham via Frelsesarmeen uten resultat.

Fangekortet og journalen fra Møllergata i 1940, viser at Olaf allerede da hadde byttet navn. Dette tyder på at pappa byttet navn og fødselsdata våren eller forsommeren 1940.

HVORFOR NY IDENTITET?

Tobias fant ut at det våren 1943 hadde vært noe styr i Våler, da en bro ble sprengt for å hindre tyskerne i å komme frem. Thorbjørn Brenden, pappas bror, kom som flyktning til Sverige 6. mars 1943 og John J. Brenden, pappas far, ble registrert som flyktning 15. april 1943. De hadde bedt Johan J. Brenden, en annen bror av pappa, om å rømme, men han hadde ikke vært med på noe illegalt og anså dette som unødvendig. Han ble arrestert og satt som gissel på Grini til freden i mai 1945.

Jeg har lurt mye på hvorfor pappa skiftet navn og skaffet seg en ny identitet. Hadde han vært med på mye illegalt arbeid under krigen? Var det for å beskytte familien?

Olaf fikk i løpet av sin tjeneste i Forsvaret tre medaljer for sin innsats:

- ➊ Deltagermedaljen med rosett for under felttoget i Norge 1940 å ha deltatt i forsvaret av Fedrelandet – signert av kong Haakon VII.
- ➋ Deltagermedaljen uten rosett for å ha tjenestegjort i Rikets Krigsmakt utenfor Norge i Sverige fra 5. januar 1943 til 8. mai 1945 – signert av forsvarssjef og kronprins Olav.
- ➌ Forsvarsmedaljen for lang og tro tjeneste i Forsvaret.

Han har også fått en utmerkelse for å ha konstruert en løfteanordning for granater.

I Sollefteå i Sverige ble pappa kjent med moren min, Johanna Elisabeth, også kalt Lisa. De giftet seg høsten 1943. Pappa hentet mamma og deres baby, Sonja, i mai 1944. De flyttet til Mossebo i Sverige, hvor pappa var ansatt som sersjant. Senere flyttet familien til Trondheim og videre til Leinstrand sør for Trondheim, der jeg vokste opp.

GJENNOMBRUDD VIA SLEKTSFORUM

Tobias brukte Slekt og Datas Slektsforum for å finne flere opplysninger. Her la han ut bildet av det krigsskadede huset, som pappa sa var huset til faren hans på Elverum. I november 2015 kunne en av medlemmene i Sør-Østerdal slektshistorielag fortelle at bildet ikke var fra Elverum, men fra Bjerkvik ved Narvik.

For å finne eventuell forbindelse, hadde Tobias to etterlysninger på Slektsforum. Den første i Narvik for å finne etterkommere etter de som eide dette huset i 1940 – uten å få noen reaksjon. Den andre etterlysningen gjaldt eventuelle etterkommere etter Olaf Kristiansen fra oppholdet i Narvik 1942. Tobias fikk ikke noen svar der heller, men etter noen måneder fikk han et spørsmål fra en som het Frode Dahl.

1. februar 1941 fikk hans farmor, som da bodde i Støren i Trøndelag, en sønn, altså Frodes far. Som far hadde hun oppgitt en Olaf Kristiansen fra Rena. Hun hadde fått herredsrettens medhold i dette. Hun hadde forklart at hun traff ham som soldat, og at han kom tilbake som sivil rundt 5. mai 1940 og at de da hadde et fullbyrdet samleie. Saksøkte møtte ikke i retten.

I juni 2022 samlet vi søskenflokken på Lillehammer. Bakerst f.v.: Sonja, Ingrid og Ann Helen. Foran f.v.: Steinar, Reidar, Berit og Aage. FOTO: PER IVAR HENRIKSBO / PRIVAT

Mamma og pappa. EIER: PRIVAT

Tobias syntes dette høstes utrolig ut – det sto jo i forhørsprotokollen fra Kjesäter at Olaf Kristiansen reiste fra Røros over til Sverige. Deretter sjekket han rullebladet nøyer og der stod det: Kongsvinger, senere Støren – Narvik – Bjørnfjell! Under sterk tvil kontaktet han meg. Jeg syntes dette var spennende. Jeg fikk min onkel til å ta en DNA-prøve. Frode overtalte sin far til å gjøre det samme, og sørget for det praktiske med prøvene. Prøvene ble sendt til USA i begynnelsen av august og i september kom svaret: Onkel og nevø!

PAPPAS STORFAMILIE

I ettertid har jeg funnet hele fars familie. Pappa som sa til oss at han var enebarn og ikke hadde noen slektninger, var eldste sønn i en søskenflokk på elleve. De var fem gutter og seks jenter, der den yngste var født i 1935 – 25 år yngre enn pappa. Foreldrene var Olivia og John Brenden, født i henholdsvis 1890 og 1883. John hadde i tillegg den nevnte sønnen Ottar Johnsen, 1910–49, som var pappas halvbror.

Ved hjelp av DNA-tester har jeg i ettertid fått bekreftet tre nye brødre, to søstre og en stor slekt på pappas side. Jeg har vokst opp sammen med mine foreldre, Olaf og Lisa, og to eldre søstre, og hadde en fin oppvekst. Jeg gleder meg stort over å ha fått en stor familie på pappas side!

En oversikt over pappas bekreftede barn og om hvordan de ble funnet:

- 1933–2012: Erling Olav Lakkala Jevne. Tobias fant ham gjennom en farskapssak.
- 1935: Berit Johanne Larsen. Da hun var konfirmant, fikk hun vite at faren var Olaf Brenden og at han døde under krigen. Hun ble funnet gjennom DNA.

- 1937: Aage Karlsen. Vokste opp hos besteforeldrene og hadde ikke savnet noen far. Han ble funnet gjennom DNA.
- 1939: Reidar Brenden. Han fikk en hørselsskade som liten og vokste opp på institusjoner. Meritert idrettsmann. Ble funnet gjennom DNA.
- 1941: Steinar Dahl. Hans sønn, Frode, søkte etter sin farfar. DNA bekreftet slektskap.
- 1944: Sonja Elisabeth Grendahl, min helsøster.
- 1948: Ingrid Mary Folvik, min helsøster.
- 1949: Ann Helen Jakobsen, meg selv.

SLEKTSTREFF I ETTERKANT

Jeg rakk å treffe en av pappas brødre, Einar, bare én uke før han døde i 2016. Da jeg presenterte meg for ham, var «krigsmaskin» det første ordet han sa om pappa.

I august 2016 hadde vi slektstreff i Våler. Da levde enda fire av pappas søsken. I juni 2022 var vi søsknene samlet på Lillehammer, der det ble mange fine samtaler og mye latter. Vi erfarte at blod er tykkere enn vann. Det var veldig spesielt å se likheten mellom oss. Jeg viste frem bilder som jeg hadde funnet, både av min familie og de andres familier, og selvfølgelig noen bilder av pappa, Olaf, som var årsaken til det hele.

Å ha funnet frem til pappas slekt er helt fantastisk. Dette hadde ikke lyktes uten den gode hjelpen og ekspertisen som Tobias Hustoft har gitt meg. Stor takk til ham og slektsverkstedet i Trondheim! Det skulle altså vise seg at farsslekten er stor og at jeg har familie med røtter i Hof, Grue, Våler og Åsnes i Norge, samt Östmark i Sverige. Hvem skulle trodd det for en tid tilbake? ■ ■

I august 2016 samlet vi 74 personer til slektstreff i Våler i Solør. Bak oss er barneskolen som pappa gikk på. FOTO: SVERRE VIGGEN / PRIVAT

Tippoldefars ukjente fortid

Jakten på tippoldefar vekket interessen min for slektsforskning. Han skulle vise seg å være en kjernekar som ble sett på som en sjeldent edruelig, pålitelig og dyktig mann i arbeidslivet, men som også opplevde tragedier privat.

■ HANNE I. IVERSEN

I ungdomsårene brukte jeg å besøke bestemoren og onkelen min på søndager. Onkelen min har drevet en del med slektsforskning, og jeg husker at han en søndag viste meg en anetavle som han hadde laget. Anetavlen gikk bakover noen få generasjoner, og fremsto som nærmest komplett.

Jeg la merke til at det var én person som stakk seg ut blant de andre: min tippoldefar, Karl Gustav Gustavsen. Slektslinjen hans bakover i tid sto tom, og ble derfor som et blikkfang på den ellers så utfylte anetavlen. Jeg ble fortalt at Karl Gustav var født i Sverige, og at vi ikke visste så mye om hans bakgrunn og opphav.

Det vekket en nysgjerrighet i meg for å finne ut mer om hvem tippoldefaren min var og hvor han kom fra. Jeg tok det nærmest som en utfordring. Dette skulle vise seg å bli starten på min interesse for slektsforskning.

HVOR KOM HAN FRA?

På dette tidspunktet hadde mange av våre skriftlige kilder blitt tilgjengelig på internett. Da onkelen min forsøkte å lete etter Karl Gustav i arkivene, foregikk mye av letingen gjennom det som var tilgjengelig på mikrofilm.

Før jeg startet å lete i arkivene forsøkte jeg å samle inn så mye informasjon som mulig fra de nærmeste familiemedlemmene. Jeg ble fortalt at Karl Gustav ble født i Rolfsbyn i Sverige 21. april 1862, og at han på et tidspunkt hadde bosatt seg i Oslo, som da het Kristiania. Han giftet seg med Gustava Haakensen fra Vestre Aker, og sammen hadde de barna Aagot, Walborg, Gudrun og Gustav. I tillegg visste vi at min tippoldefar hadde en søster som het Brita.

Portrettbilde av Karl Gustav Gustavsen. EIER: PRIVAT

Vi hadde også et bilde av Karl Gustav tatt i Bordeaux i Frankrike. Bildet viste en mustasjeprydet mann med tilsynelatende lite hår og blå øyne. Det hører med til historien at det aldri ble snakket om i familien hvor Karl Gustav kom fra. Dermed ble det også etterlatt som et mysterium etter hans bortgang.

Det Kongelige Justis-
og Politidepartement

Gjør vitterlig:

Karl Gustav Gustavsen
 aa _____ født i Tydje, Sverige
 den 21. april 1862 _____ som her længe Norges borger-
 skap, og i medhold af lov nr. 3 af 8. august 1924 § 5,
 jf. Regeringens resolution af 18. desember 1924, idag bevilget
 norsk statsborgerskab.

Oslo den 29. april 1929.

H. E. E. E.
M. H. E. E.

Karl Gustavs statsborgerbrev fra 1924. EIER: PRIVAT

Karl Gustav sammen med datteren Gudrun (t.h.), sønnen Gustav og svigerdatteren Gunvor. EIER: PRIVAT

MISTET FORELDRENE

Jeg startet letingen etter Karl Gustav i ArkivDigital, en portal for historisk kildemateriell i Sverige. Jeg fant ut at Rolfbyn tilhørte «Tösse med Tydje församling», og at

det fantes en fødsel- og dopbok fra perioden 1860–94. Her fant jeg ut at Karl Gustav ble født som Carl Gustaf Gustafsson 21. april 1862. Foreldrene ble opp- tegnet som Gustaf Andersson og Britta Eriksdatter i Rolfbyn.

I husförhørslängden, som nærmest tilsvarer de norske folketellingene, fant jeg ytterligere informasjon om fami- lien. Faren Gustaf var født i Tydje 18. juli 1838, mens moren Britta ble født i Laxarby 18. august 1834. Familien levde under dårlige økonomiske omstendigheter, og eide derfor ikke egen bolig, men bodde som leietakere i Rolfbyn.

I tillegg til Karl Gustav hadde de barna Carl Fredrik født i 1860, Britta Kajsa født i 1865 og Anna Laura født i 1870. Eldresønnen Carl Fredrik døde året før Karl Gustav ble født.

Jeg fortsetter å følge familien i husförhørslängden, og finner ut at moren Britta døde i barsel da Karl Gustav bare var 12 år gammel. Tre år senere dør også faren Gustaf på tragisk vis. I død- og begravningsboken for året 1877 er dødsårsaken oppgitt som «slag og hjerte- lammelse forårsaket av konsumering av en rikelig mengde brennevin».

Som eldst i søskenflokket blir Karl Gustav som 15-åring stående alene sammen med sine to søstre, Anna Laura og Britta Kajsa.

FIKK SEG JOBB I NORGE

I in- og utflyttningslängden for Tösse finner jeg ut at Karl Gustav som 16-åring bestemmer seg for å reise til Kristiania for å søke jobb. Angivelig er han på søken etter et bedre liv i Norge.

I prosessen med å finne ut av hvor Karl Gustav kom fra, ble jeg gjort kjent med et familiemedlem av Karl Gustav i Oslo. Jeg tok kontakt med vedkommende på Facebook, og det skulle vise seg at han hadde liggende flere attester, sertifikater og skussmål tilhørende Karl Gustav i garasjen!

Blant skussmålene kunne jeg lese at tippoldefar fikk seg jobb hos kleinsmedmester Lind i Kristiania i 1882. I skussmålet fra Lind tre år senere står følgende:

«Smedarbeider Carl Gustavsen har arbeidet paa mit Værksted i ca. 3 år, og i den Tid været villig og flittig, saa han tegner til at blive en duelig Mand, hvilket herved bevitnes.»

DROPPET AMERIKA

Etter å ha arbeidet noen år hos Lind i Kristiania vender han tilbake til Sverige i 1885. Ifølge in- og utflyttnings- längden for samme år er planen hans å utvandre til Amerika. På veien får han med seg en utreisetilattelse fra pastoren i Tydje.

Karl Gustav må derimot ha ombestemt seg underveis,

for senere samme år har han fått seg jobb hos kleinsmedmester Gundersen i Kristiania. Her jobber han i perioden 1885–88. I skussmålet fra Gundersen står det at Karl Gustav viser seg å være en «ædruelig og pålitelig mann».

Omtrent på samme tid kommer også søstrene Britta Kajsa og Anna Laura til Norge, henholdsvis i 1884 og 1888. Begge to bosetter seg i området rundt hovedstaden. Carl Gustaf og Britta Kajsa velger etter hvert å fornorske navnene sine til Karl Gustav og Brita Kaisa Gustavsen.

JOBDET PÅ HVALFANGSTSKUTE

I 1889 begynner min tippoldefar å jobbe som fyrbøter om bord på DS/Hvb Reykjavik, en hvalfangstskute bygget på Akers Mekaniske Verksted for Thomas Amlie i 1886.

Ifølge boken *Den moderne hvalfangst historie: opprinnelse og utvikling* var Amlie eier av Alpta Hvalstation ved Langeyri på Island, og selskapet hans fanget blåhval, knølhval og finnhval langs nordvestkysten av Island.

I 1888 fanget selskapet 82 hvaler, mot en fangst på 62 året etter. Årsaken var at isen i 1889 trakk seg nordover, og at hvalen fulgte iskanten. Det ble derfor lang vei for fangstskutene å gå til fangstfeltet for å slepe hvalen tilbake til fangststasjonen.

I skussmålet som Amlie ga til Karl Gustav kan vi lese at han har vært med som fyrbøter om bord i Reykjavik i syv måneder og 15 dager, og at han har passet sin gjer-ning med omhu og nøyaktighet til maskinistenes og Amlies tilfredshet. Det blir også fortalt at han har noe øvelse i smedhåndverket.

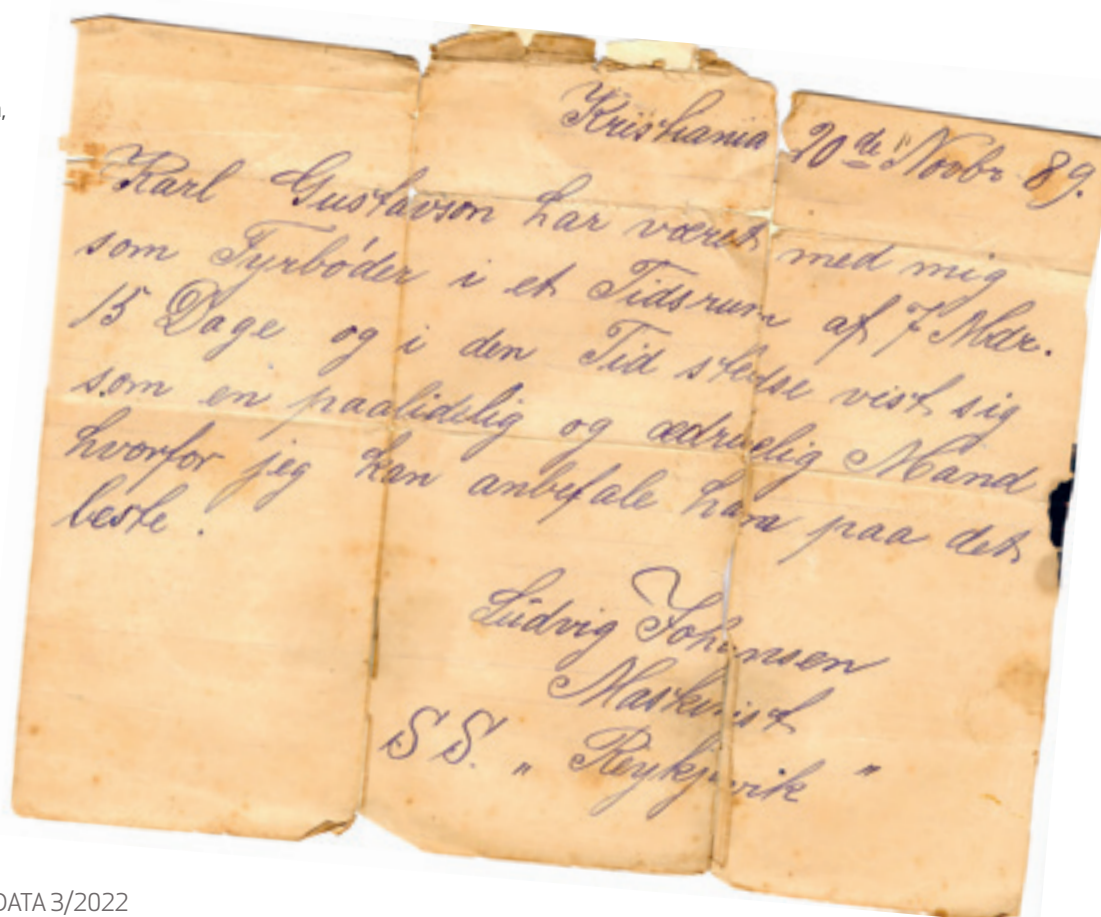
GIFTERMÅL OG NYE JOBBER

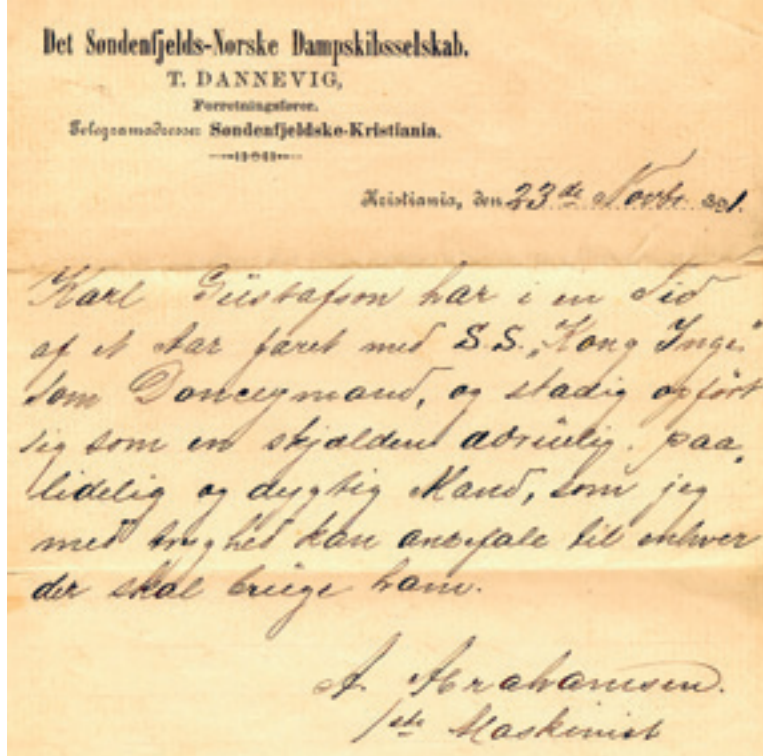
To år senere reiser han som donkeymann, det vil si en erfaren mann i maskinrommet på et dampskip, mellom Kristiania og Hamburg på dampbåten s/s Kong Inge. 1. maskinist A. Abrahamsen beskriver tippoldefar som en sjeldent edruelig, pålitelig og dyktig mann.

Fra 1891–94 arbeidet Karl Gustav som 2. maskinist ved Eldorados lysanlegg i Kristiania. I den samme tidsperioden gifter han seg med Gustava Haakensen fra Vestre Aker, som han ble kjent med da han kom til Kristiania i 1880-årene. De giftet seg hos byfogden i hovedstaden i 1892. I protokollen for borgerlige vigde i Kristiania for dette året står det blant annet at de giftet seg 12. mars, at begge var vaksinert mot kopper og at de skulle ta bopel i Bakkegata 15 i Kristiania.

Fra 1894–95 ventet en periode som maskinist på verkstedet til Teknisk Bureau AS i Kristiania. Også her blir Karl Gustav beskrevet som en ualminnelig pålitelig,

Attest skrevet av Ludvig Johansen, maskinist på s/s Reykjavik.
EIER: PRIVAT

Attestene ga Karl Gustav gode skussmål, som her fra Det Søndenfjelds-Norske Dampskibsselskab. EIER: PRIVAT

edruelig og nøyaktig arbeider. Her jobbet han med jern- og stålarbeid, smedarbeid og filing; et arbeid som ble utført til full tilfredshet. Etterpå ventet 16 måneder som 2. maskinist om bord på s/s Vera av Fredriksværn. I 1897 fikk Karl Gustav sertifikat som «dampmaskinist av 1ste Klasse», og kunne nå føre «Dampfartøi med Maskine af hvilken som helst Størrelse».

UKJENTE FAMILIE- HISTORIER ■ TEMA ■

STIFTET FAMILIE

Jeg har, i tillegg til skussmålene og attestene, brukt adressebøkene for Kristiania/Oslo og folketellingene som kilde for å finne ut av oppholdssted og arbeidsvirke. Ifølge adresseboken for Kristiania i 1899 jobbet Karl Gustav på dette tidspunktet som mekanisk arbeider ved Akers mekaniske verksted. Året etter finner vi ham i den landsdekkende folketellingen for 1900. Karl Gustav jobbet da hos Christian Wisbech AS i Kristiania, mens Gustava arbeidet som sigarettpakkerske hos British American Tobacco.

Familien bor da i Bakkegata 2/4 i Piper-vika. Ifølge folketellingen blir Karl Gustav og Gustava foreldre til Aagot Dagny i 1889, etterfulgt av døtrene Walborg Henriette i 1892 og Gudrun Marie i 1898. Vi finner dem igjen i den kommunale folketellingen for Kristiania i 1905. Familien har da flyttet til Vinkel-gaten 12, og består nå også av sønnene Gustav Adolf født i 1902 og Karl Fredrik født i 1904. Ifølge kirkeboken for Johannes menighet dør yngstesønnen 22. april 1906 på grunn av lungebetennelse og krampe, dagen etter Karl Gustavs 44-årsdag.

En adressebok for Kristiania viste at Karl Gustav jobbet ved Akers mekaniske verksted i 1899. Her er arbeidsstokken fra 1898.

FOTO: UKJENT / NORSK
TEKNISK MUSEUM

Familien Gustafson i husförhørlängden for Rolfsbyen i perioden 1860–65.

FAKSIMILE: ARKIVDIGITAL

MISTET KONA

Karl Gustav jobber hos Christian Wisbech frem til 1909. Fra 1909–14 arbeider han som heismontør for Norsk Elektrisk & Brown Boveri.

11. januar 1911 blir familien igjen rammet av en tragedie. Gustava dør av det som kirkeboken for Johannes menighet omtaler som «Vitium Organicum Cordis», altså en form for hjertefeil. De to eldste barna hjelper dermed til i hjemmet, da de to yngste i familien på dette tidspunktet er 13 og 9 år gamle.

Datteren Walborg gifter seg med Kristian i 1912. Året etter blir Karl Gustav bestefar til lille Bjarne, og to år senere flytter datterens familie til Kristians hjemsted i Finnmark. Det Karl Gustav ikke vet er at dette er siste gang han ser datteren og barnebarnet. 5. juni 1919 dør Bjarne ifølge kirkeboken for Loppa sogn av difteri.

17 ÅR I SISTE JOBB

I 1914 får Karl Gustav seg jobb som montør hos Standford mekaniske verksted A/S. Her jobber han frem til 16. oktober 1917. I attesten står det at han har vist seg å være en meget flink, pålitelig og dyktig montør, som også har gjort seg bemerket for sitt solide arbeid på verkstedet.

To dager senere starter han i ny jobb hos Karl A. Jensen i Oslo. Her jobber han som maskinist ved frysemaskiner, samt for øvrig som altnuligmann angående sentralfyring, reparasjoner, vedlikehold og ettersyn av eiendommen i Torvgaten 7. Dette må ha vært en jobb som tippoldefar har trivdes godt med, da han jobbet her helt frem til februar 1934. Ifølge attesten valgte han å forlate stillingen på grunn av «langt fremskreden alder». Også her blir han omtalt som en mann som er samvittighetsfull, påpasselig og flink i sitt arbeid.

På samme tid som Karl Gustav jobber for Karl A. Jensen, får han tildelt norsk statsborgerskap. Statsborgerbrevet hans er utstedt av Det kongelige justis- og politidepartement i Oslo 29. april 1929. I brevet står det at

«Karl Gustav Gustavsen, født i Tydje i Sverige den 21. april 1862, har tilsagt Norges konstitusjons troskap, og er i medhold av lov nr. 3 av 8. august 1924 §5 ifr. Regjeringens resolusjon av 18. desember 1924, i dag bevilget norsk statsborgerrett».

r Tösse - Tydje Församling.				
De utflyttades namn, stånd, yrke, yrke.	Ställe	Ört	År	Orsak
	hvarsteds utflyttad	hvarsteds utflyttad	och i vilk. st.	
Utflyttade år 1865				
Bratt, Olof, smidesmästare i barn	Brevik	1865	1	3.
Gustafson, Gustaf, skomaker	Gustafsdalen	1865	1	3.

Karl Gustav oppført i in- og utflyttningslängden for Tösse i 1865, på vei mot Nord-Amerika.

FAKSIMILE: ARKIVDIGITAL

FLYTTING OG DØDSFALL

Da Vinkelgaten ble beordret revet på begynnelsen av 1930-tallet til fordel for byggingen av Oslo rådhus, måtte Karl Gustav og familien flytte til Agathe Grøndahls gate 35 på Torshov. Her ble han boende frem til han døde 21. februar 1939, 76 år gammel.

Jeg tok kontakt med Arkivverket for å få vite mer om omstendighetene rundt dødsfallet. I dødsfallsprotokollen står det at «Fhv. Maskinist Karl Gustav Gustavsen f. 21/4-1862, død den 21. februar i Agathe Grøndahls gate 45 (Torshov). Avdøde var enkemann. Etterlater 4 myndige barn, 3 her, 1 i Finnmarken». Karl Gustav ble begravet på Vestre gravlund.

BLITT GODT KJENT MED HAM

Karl Gustavs grav er dessverre borte, men historien om ham vitner om et vellevd liv. Etter mange års leting sitter jeg igjen med en følelse av at jeg har blitt godt kjent med tippoldefaren min, som før var den ukjente og mystiske mannen fra anetavlen.

I det svenske arkivet har jeg også funnet Karl Gustavs beste-, olde- og tippoldeforeldre, samt nevøer, søskenbarn, tremenninger og deres etterkommere. Søsteren Brita etterlot seg ingen familie, og døde i 1940. Søsteren Anna Laura giftet seg, fikk to barn og døde av en hjertefeil på Ullevål sykehus i 1933.

Karl Gustav etterlater seg en stor etterslekt, og takket være ham har jeg fått interesse av å finne ut mer om hvor jeg kommer fra.

KILDER

- Arkivverket.
- Attester, skussmål og sertifikater.
- Død- og begravningsbok for Tösse: 1860–1894.
- Födelse- och dopbok for Tösse: 1860–1894.
- Folketelling 1900 og 1910 for Kristiania kjøpstad.
- Husförhørlängd for Tösse: 1860–1865, 1866–1870, 1871–1876, 1876–1880 og 1881–1885.
- In- och utflyttningslängd for Tösse: 1861–1885.
- Just, C. Rådhuset i Oslo. 1950.
- Kirkebok for Johannes prestekontor: 1882–1896 (nr. 3, s. 214), 1896–1905 (nr. 7, s. 113, 212 og 277) og 1897–1917 (nr. 8, s. 150 og 221).
- Kirkebok for Loppa sokneprestkontor: 1909–1919 (nr. 11, s. 163).
- Kirkebok for Vestre Aker prestekontor: 1886–1903 (nr. 10, s. 69).
- Kommunale folketellinger for Kristiania kjøpstad fra 1899, 1901, 1902, 1903, 1905, 1907, 1908, 1909, 1910, 1912, 1913, 1914, 1915 og 1916.
- Konfirmationsbok for Tösse: 1876–1880.
- Notarialprotokoll for Oslo byfogd: 1892–1893.
- Oslo kommune, Gravferdsetaten: Gravferdskontor vest.
- Tønnessen, J.N. Den moderne hvalfangst historie: opprinnelse og utvikling. 1967.

Kusinen som forsvant

Hva skjedde med fars kusine og hennes mor etter at de forlot Norge i 1946? Klarte jeg å spore opp gjenlevende slekt innen 80-årsdagen til min far, som jeg hadde lovet? Nå ønsket vi svar etter 75 år med spekulasjoner og uvisshet.

■ TOM RUNE THORVALDSEN

Min fars onkel, Kaare Johan Pedersen (1916–64), ble i 1940 gift med Ingebjørg Agate Tryde fra Grimstad. Det unge og nygifte paret, som bodde i Grimstad, fikk en datter i august 1941, som er kusinen til min far.

Lite har det blitt snakket om denne kusinen i vår familie, og få eller ingen kjente til hvordan det gikk med henne og moren etter at de dro året etter krigens slutt i Norge.

KONVOLUTT MED UKJENTE BILDER

I 2002 dør min fars tante, Anny Kristina Posti (1905–2002), som i hele sitt liv bodde på Boddén i Grimstad. Etter hennes død ble det besluttet at huset hennes, som hadde vært i slekten siden rundt 1870, skulle selges.

Huset måtte derfor ryddes og boet gjøres opp. Jeg deltok selv i ryddingen av huset i 2002. Det som var igjen etter at arvingene hadde tatt sitt, skulle stort sett kastes. Vi fant en del gamle fotografier, som min far tok med seg hjem og la i sitt arkiv.

Våren 2021, nesten 20 år etter, spør jeg min far om jeg skal digitalisere alle gamle bilder og sette navn på dem. Vi ble enige om dette, og jeg setter i gang med arbeidet. Jeg finner en konvolutt med bilder fra hans tante i Grimstad. Den er umerket og inneholder 21 bilder, men alle uten tekst og forklaring. Hvem var disse personene?

◀ Familien Ingeborg, Kaare og Sissel. Bildet er tatt i Oslo kort tid før mor og datter reiste med MS Stavangerfjord fra Oslo til New York i USA i mai 1946. EIER: PRIVAT

KAARE – FARS ONKEL

Jeg spør min far om han visste hvem de på bildene kunne være. Han svarer fort nei, men legger til at det kanskje kunne være av hans kusine, som forsvant sammen med sin mor rett etter krigen.

Min far sier han husker at hans tante snakket om Sissel og ei de kalte «Nusse», men han vet ikke om det var kusinen eller hennes mor. Han påpeker også at hans onkel, Kaare, flyttet til Oslo under krigen. Senere på 1950-tallet giftet han seg på nytt med Elsa Augusta Rogne (1912–90). Hun hadde en datter fra første ekteskap, som het Turid.

Kaare og Elsa fikk aldri barn sammen, og førstnevnte døde allerede i 1964, 48 år gammel. Etter at han, Ingeborg og Sissel flyttet fra Grimstad til Oslo i 1942, var det ikke mye kontakt han hadde med familien sin på Sørlandet.

KONTAKTET DE ELDSTE I SLEKTEN

Denne uløste gåten på hvordan det gikk med min fars kusine og hennes mor, var noe jeg ønsket å finne ut av. Jeg begynner letingen med å ringe familiens eldste. Generasjonen til min fars onkel Kaare var borte for lengst, så det ble min fars søskenbarn på Pedersen-siden jeg snakket med.

Alle var rundt 80 år, men ingen jeg kom i kontakt med ga opplysninger som førte meg noe særlig nærmere en løsning. Samtalene gjorde meg heller mer forvirret. Jeg følte at de «gjettet» og hadde laget sine egne forståelser av denne historien. Jeg forsto at jeg måtte velge en annen arbeidsform og metode.

Min fars onkel Kaare vokste opp i huset til venstre. Verkstedet foran tilhørte vår familie. Kaare arbeidet der inntil han flyttet med Ingeborg og Sissel til Oslo i 1942. EIER: PRIVAT

Jeg sitter nå igjen med noen få stikkord fra mine samtaler så langt: Det ene var at Kaare sin første kone het Tryde til etternavn og var fra Fjære i Grimstad. En annen opplysning var at datteren til hans andre kone het Turid. Ikke så mye å starte på, altså. Det var likevel nok til at jeg ihrdig gikk i gang med mitt arbeid og undersøkelser.

RIKTIG USA-SPOR

Mange og utallige søk på Digitalarkivet, Nasjonalbiblioteket og i arkivet til *Grimstad Adresstidene* ga meg svar på hvem Kaares første kone var. Hun het Ingebjørg Agate Tryde og var født i 1911 i Grimstad. Jeg fant også ut at stedatteren til Kaare het Turid Kendel, og senere ble gift Sundquist.

Min tanke var at hvis jeg finner henne, er det en mulighet for at hun kanskje visste noe om dette. Hun ville nå i så fall være 84 år. Det viste seg fort at hun og hennes mann omkom under tsunamien i Thailand i 2004. Jeg fant dødsannonsen hennes, der jeg ser at hun har barn. Klarte via Facebook å finne de, og sender deretter SMS. Fikk raskt svar på at det var rett person. Etter en hyggelig telefonsamtale fikk jeg i hvert fall bekreftet at USA-sporet var riktig, men mer opplysninger hadde de dessverre ikke.

FORVIRRET AV NAVNEENDRING

Jeg kontakter nå kirkekontoret i Grimstad og ber de lete i sine arkiver. Noen dager senere sender de meg et bilde av en gravstein som de mener kan være familien til Kaare sin første kone.

Mor og datter på overfarten med MS Stavangerfjord til USA i mai 1946, mens faren ble alene igjen i Norge.

EIER: PRIVAT

Ingeborg og Sissel i USA. Dette er blant de 21 bildene vi fant i en konvolutt hos tante under ryddingen. EIER: PRIVAT

Her finner jeg navnet Lillemor Agata Overgaard (1911–2002), og med fødselsdato 14. juli 1911. Da er det dermed to ting som er samsvarende med mine opplysninger fra før av: navnet Agata og fødselsdato.

Men hvorfor Lillemor, og ikke Ingebjørg eller Ingeborg? Og ikke minst: Hvis Kaares første kone emigrerte til USA, hvorfor skulle hennes siste hvilested være på Fjære Kirkegård i Grimstad i gamlelandet? Overgaard-navnet kan derimot indikere at hun kanskje giftet seg på nytt i USA.

Ny runde med omfattende søk i alle mulige kilder førte meg ikke særlig nærmere noen «sikker» løsning, men jeg visste at eneste person i Tryde-familien som var født på denne datoen, var personen jeg søkte etter.

Jeg hadde tidligere fått noen papirer fra 91-årige Tordis Pedersen Jarle, som har skrevet bøker om slekts-

og lokalhistorie i Grimstad. Disse hadde jeg inngående studert, men oppfattet at også for henne, som også er en slektning i vår familie, var dette en «uløst» gåte.

VIKTIG NOTAT HOS KIRKEKONTORET

På en biltur hjem fra min hytte i juli 2021, tenkte jeg ekstremt mye på all informasjonen jeg hadde fått. Det må jo være mulig å finne svar, tenkte jeg. Kommer da plutselig på at en av de eldre slektningene jeg hadde snakket med hadde brukt navnet «Lillemor», samt at det sto nevnt i notatet til Tordis Pedersen Jarle. Der sto det blant annet «Lillemor? USA?». Dette kan ikke være tilfellig, med tanke på navnet som også sto på gravsteinen.

Jeg stopper på en bensinstasjon i Vennesla, og finner frem alle mine papirer og notater. Jeg bestemmer meg

for nok en gang å ringe kirkekontoret i Grimstad. I telefonen sier jeg: «Hvis personen på gravsteinen er riktig person ved navn Ingeborg Agata Tryde, så bodde og sannsynligvis døde hun i USA. Ble hun gravlagt i Norge, antar jeg at hun kom tilbake til Norge i urne.»

Kvinnen på kirkekontoret bekrefter at det kom en urne fra Florida i 2002. Videre påpeker jeg at urnen sannsynligvis måtte ha en mottaker, rettere sagt en person som er ansvarlig for at urnen kommer på riktig gravplass og som organiserer en seremoni. Hun leser deretter opp et notat fra arkivet, der navnet på mottakeren nevnes.

GJENNOMBRUDET

Ved hjelp av 1881.no finner jeg urnemottakerens telefonnummer og ringer henne. Hun, som bor i Arendal,

«Nusse» sendte i 1953 en hilsen hjem til faren, Kaare, som bodde i Norge. EIER: PRIVAT

bekrefter at hun er rett person. I tillegg får jeg også vite at Lillemor Agate Overgaard er den Ingebjørg Agate Tryde jeg leter etter. Hun forteller at det var avdødes ønske å få sitt siste hvilested i familiegraven på Fjære i Grimstad.

Hun gir meg kontaktinformasjonen til en person jeg kan kontakte. Vedkommende, som er en slektning av avdøde, skulle ifølge henne kjenne til både familien og historien, samt ha kontakt med de i USA!

Jeg kontakter ham og får raskt bekreftet at Sissel, datteren til Kaare og dermed min fars kusine, bor i Florida og fyller 80 år om noen dager. Han sier også at hun fikk en datter i 1968, som heter Dianne Gunhus. Han gir meg e-posten til Sissel, også kalt «Nusse».

FIKK KONTAKT MED USA

Jeg sender en e-post til henne, men antok også at en kvinne på nær 80 år kanskje ville blitt litt skeptisk til en slik henvendelse. Jeg prøver derfor å finne hennes datter, Dianne, på Facebook. Etter å ha sporet opp riktig person, sender jeg henne en melding på Facebook Messenger. Jeg får raskt svar tilbake. «Min mor har akkurat ringt meg og fortalt at hun har fått en e-post fra en mann i Norge», sier hun. Jeg bekrefter at jeg er avsenderen.

Jeg sender over bilder av Kaare til henne. Dianne, som da er min tremenning, svarer umiddelbart at det er hennes bestefar. På spørsmål fra henne om jeg selv kjente ham, måtte jeg si nei. Han døde året før jeg ble født.

Etterpå sender jeg to bilder til, som var blant de som lå i konvoluttene til min fars tante. Da får vi bekreftet det vi antok selv: De var av hennes mor og bestemor, altså «Lillemor» og Sissel, begge fra Grimstad. Dianne påpeker også at moren hennes har Kristina som mellomnavn, som skulle være oppkalling etter en tante. Tanten var selvsagt Anny Kristina Posti, som hadde de gamle, «ukjente» bildene av personene vi ikke visste hvem kunne være – inntil nå.

Underlig og spesiell følelse å plutselig sitte med fasiten på en sak som i 75 år har vært omtalt og uløst i vår familie!

STOR GLEDE FOR MIN FAR

Min far, Jan Olav Thorvaldsen, som fylte 80 år 31. juli 2021, hadde jeg litt frimodig sagt til at «innen din 80-årsdag skal jeg prøve å finne svar, og forhåpentligvis finne og kontakte gjenlevende slekt». Jeg ringer min far 24. juli for å fortelle om de gode nyhetene.

«Hei, det er Tom Rune her. Jeg skulle hilse deg så mye fra 'Nusse'. Hun fyller 80 år i august og bor og lever i beste velgående i Florida i USA», sier jeg. Jeg hører på stemmen hans i telefonen at dette ble emosjonelt og kanskje litt uvirkelig. I nesten hele sitt liv har han levd

Min far og meg ved graven til Ingeborg på Fjære kirkegård i Grimstad i november 2021. Nederst på graven står navnet «Lillemor Agate Overgaard». FOTO: PRIVAT

Sissel og hennes datter, Dianne, i Florida i 2021. Vi har hatt mye kontakt siden juli i fjor. EIER: PRIVAT

med spekulasjon og ubesvarte spørsmål angående denne familien. Dagen etter besøkte jeg mine foreldre for å vise bilder av nyere dato jeg hadde fått av Dianne.

Jeg har siden juli i fjor hatt jevnlig kontakt med både moren og datteren. Vi har også hatt flere videosamtaler med vår «nye» familie i Florida.

EN DEL AV VÅR HISTORIE

Onkel Kaars første kone har under min leting versert med fem forskjellige navn, der det eneste felles i disse har vært Agate. Datteren har ikke hatt mindre enn fem etternavn, inkludert fødenavn, så det er ikke rart at en blir

usikker på veien. Hvorfor mor og datter i 1946 forlot Kaare og Norge til fordel for USA, har vi imidlertid ikke fått svar på. Fars onkel giftet seg på nytt først åtte år senere. Ingeborg hadde imidlertid familie i USA, samt amerikansk statsborgerskap.

Min erfaring med slektsarbeid er at slike uløste saker får utrolig mange versjoner i en familie, og bygger seg opp til spekulasjoner som «arves videre» og blir en «sann» del av familiehistorien.

Det er tidkrevende og mye arbeid å jobbe med slike saker, men det er svært gledelig å være vitne til den eldre generasjons glede over endelig å få vite sannheten, som er en del av vår families historie. ■ ■

Aftenposten

HISTORIE

Interessert i historie?

Aftenposten Historie gir deg norsk og internasjonal historie fra fjern og nær fortid.

aftenpostenhistorie.no/slekt

Førres til kr 99/md. Ingen bindingstid.

Prøv for
1 krone

Et møte i et veikryss

Oldefar kom til verden etter et tilfeldig møte mellom foreldrene, og vokste opp hos moren. Hvor gikk den videre ferden til faren? Hans historie var ukjent for min familie, og overrasket oss alle.

■ ELIN DALEN-RASMUSSEN

Det sies at min oldefar, Jonas Olufsen, ble født i ei løe på Malmheim i Høyland i Sandnes. Jeg har vokst opp med at han var enebarn og at han hadde en rallar/fant fra Sverige til far, som het Oluf Salin. Jeg har også fått vite at oldefar aldri snakket om sin svenske far.

Da min mor døde så altfor tidlig i 2010, hadde jeg ikke nok interesse av å notere alt av slektsopplysninger på en strukturert måte. Det var farmor sin familie jeg holdt på med på den tiden.

Men det var denne svensken da, som alle visste var en rallar og var svensk, men som ingen av en eller annen grunn visste noe som helst om. Dette til tross for at jeg syntes at flere av mine tanter og onkler var over gjennomsnittet interessert i slektstreet.

LETINGEN BLE JOBBRELATERT

Det var lett å finne tippoldemor Johanne Pedersen/Pedersdatter, det samme gjaldt å finne tippoldefar i 1910-folketellingen – en svensk veiarbeider som het Olof/Oluf Jonsson Salin var det ikke mange av i Høyland. I tillegg var tippoldemor listet på samme adresse som oldefar, Jonas Olufsen. Mormor sa en gang at tippoldemor var fra Kvinnherad utenfor Hardanger. Da hadde jeg noe å gå etter også der.

Samtidig som interessen av å finne ut av bakgrunnen til oldefar og tippoldefar, sammenfalt det med min jobb i Statens vegvesen, der Sandnes sentrumshistorie og Emanuel Simonsen-huset ble involvert i et bussveipro-

sjekt i Gravarsveien. Emanuel Simonsen var pottemaker og bygde det staselige huset tidlig på 1890-tallet.

Jeg fikk vite mye om Sandnes sin historie og om oldefar ved å kikke i årbøker fra historielaget, andre bøker om Sandnes og ulike Facebook-grupper. Jeg kikket også på Nasjonalbibliotekets nettsider og søkte på «Olufsen, veiarbeid, Simonsen» og så videre, og fant ut at oldefar jobbet for Jonas Øglænd AS, som var et tidligere norsk industri- og handelsselskap. Jeg kom også over at Simonsen og Øglænd kjøpte steinheller fra Hardanger til å legge i sentrumsgatene i Sandnes.

ET TILFELDIG MØTE

Da slo en tanke meg: Kan det tenkes at om tippoldemor kom ned med handel innen veisektoren fra Hardanger til Sandnes, at hun møtte min tippoldefar i forbindelse med veiarbeidet? Hun forsvant nemlig fra folketellingene og kirkebøker omtrent på den tiden da handelen foregikk på slutten av 1880-årene.

Samtidig ble Frelsesarmeen opprettet i Sandnes på den tiden. Min mormor var i Frelsesarmeen, og det er mulig at også tippoldemor hadde en forbindelse til dem. Jeg tror det er et Frelsesarmeen-emblem hun har på seg på et portrettbilde jeg har av henne.

I så fall må det sannsynligvis bare ha vært et tilfeldig møte, siden oldefar ble født i løen på Malmheim, der veibyggingen foregikk. Kan det være det som gjør at ingen kjenner historien om oldefar, på grunn av skam

I en folketelling for 1900 er oldefar Jonas registrert hos sin mor, samt en enke. FAKSIMILE: ARKIVERKET

3. Personliste over Folketallet 3 December 1900.											
Personnummer	Personens Navn	Alder	Relig.	Stilling	Profession	Relig.	Stilling	Profession	Relig.	Stilling	Profession
1	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
2	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
3	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
4	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
5	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
6	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
7	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
8	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
9	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
10	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
11	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru
12	Johanne Pedersen	46	l	Hustru	Hustru	1	Jonas Olufsen	46	l	Hustru	Hustru

18	Salin	up	6.	ing. Jorlacher	1860	S.	OK.	S.
12	Jonas Salin	in	64	ing. Handelsbank	1850	Leipzig	K.	S.
50				ing. Jorlacher				

I en annen folketelling for 1900 er oldefar midlertidig til stede hos sin far, Olof. FAKSIMILE: ARKIVVERKET

3. Personliste over Folketallet 3 December 1900.

Tippoldemor Johanne Pedersen,
Jonas sin mor. Hun har trolig på seg
et Frelsesarméen-smykke.

FIFR-PRIVAT

Jonas fotografert rundt
konfirmasjonsalder. EIER: PRIVAT

knyttet til fødselen? Eller er det fordi tippoldefar «slå
hånden» av sin sønn omtrent da han ble konfirmert?

Jeg klarte nemlig å spore opp dåpen til oldefar på Time og på Vestly gård i 1891. Riktignok står også min tippoldefar oppført som far på Vestly i kirkeboken. Jeg finner imidlertid ingenting som tilsier at far og sønn bodde på samme sted dette året.

Jeg kikket i tillegg i personsedler, og det viste seg at det bodde en enke på Vestly gård. Enken må være Marie Vestly, som også står oppført som fadder i dåpen. Av hva jeg har hørt var en del enker kjent for å ha midler til å ta vare på enslige kvinner som hadde havnet i uheldige omstendigheter. Det kan derfor tenkes at Johanne og Jonas kan ha bodd der en tid før folketellingen i 1900 i Høyland i Sandnes.

UEKTEFØDT BARN

I kirkebøkene finner jeg blant annet følgende informasjon om dåpen: Jonas Olufsen ble født 9. desember 1891 og døpt 1. januar året etter. Foreldrene var veiarbeider Olaf Johnsen fra Sverige og «pige» Johanne Pedersen. Bodde på Vestly gård, Lye Prestegjeld i Time Sokn. Rapportert som «ekte» barn. Dette ble senere rettet til «uekte» etter meddelelse fra Olaf 22. september 1905.

Det at det noe senere ble opplest og vedtatt at Jonas var utenomekteskapelig født, var kanskje årsaken til at han sluttet å snakke om sin far. Jonas hadde tross alt hatt kontakt med sin far, da han var registrert som «midlertidig til stede» som bostatus på samme adresse som Olof i 1900-folketellingen, den dagen tellingen ble gjort. Der sto det at han hadde antatt oppholdssted på Graveren

med sin mor og en enke. Hadde dette økonomiske konsekvenser for oldefar og hans mor? Hva vet jeg. Likevel, jeg fant det meget spesielt.

Hvorfor var Olof Jonsson Salin så ærlig? Og hvorfor het han Salin? Dette var spørsmål jeg måtte finne svar på.

VAR FAR TIL FLERE

Jeg begynner å gå bakover i tid, og noterer kronologisk det jeg finner om Salin/Olof/Oluf/Jonsson i alle slags kombinasjoner på Digitalarkivet.no. Han omtales som svensk veiarbeider, svensk murer, svensk omstreifer, kobberslager, med mer. Jeg forfølger navnet der jeg finner en naturlig transportvei. Det fantes for øvrig også en annen Olof Jonsson, som var forankret på Østlandet, men basert på fødselsdato og andre opplysninger, anså jeg ham som feil person.

Jeg finner ut at Olof Salin ble født i 1840. Med stor interesse ser jeg at han har blitt oppført som far flere steder opp langs kysten, som Tysvær og Bergen. Han er også registrert som «innerst murer» i Dønnes i Nordland, en yrkestittel han ikke hadde hatt tidligere. Overraskelsen her var at han hadde både kone og tre barn! Var han altså gift? Senere i Tysvær er han derimot registrert som «ugift omstreifer».

Kirkebøker sjekkes ut for å se etter giftermål og fødsler på kone og barn. Jeg er også innom dødsregisteret, og

Tippoldefar Olof. Jenta kan være datteren Marie, oldefar sin halvsøster. EIER: INGA LIMA

ser at hans kone i Dønnes, Johanne Fredrikke, døde av kreft 18. juli 1905. Her står det også at hun var arbeidende enke. Familien i Dønnes har altså trodd at Olof Salin var død!

Olof får nok med seg denne informasjonen, da han i 1906 er registrert som far til Marie Salin, samt gifter seg lovlig med en annen kvinne, Johanne Sofie Olsdatter. Jeg antar at for at han kunne gifte seg med henne, må de ha sjekket farskapssaken i oldefar Jonas sin dåp, og meldte inn at Olof aldri var gift med moren til Jonas, Johanne Pedersdatter fra Kvinnherad. Man kan jo lure på hvorfor Jonas i det hele tatt ble ført inn som ektefødt i første omgang.

SKAMFØLELSE

Jeg har lagt all informasjonen jeg har funnet inn i slektsprogrammet MyHeritage, samt brukt en del tid på å søke etter informasjon også på Facebook. Der kom jeg til en side om Dønna Gård og slekt, og tok kontakt med administrator der. Det viste seg at vi begge hadde Olof Jonsson Salin som vår felles forfar. Det ble bekreftet av vedkommende at jeg hadde funnet tippoldefars kone derfra, Johanne Fredrikke, som døde i 1905.

Det ble en spennende samtale, der jeg fikk forståelse av at det er mye skamfølelse knyttet til at Olof Salin forsvant. Jeg har ikke fått vite mer om hva de selv vet eller har tenkt. Jeg synes det er veldig fascinerende og interessant at forfedre fremdeles kan bringe skamfølelse i en familie.

Olof var kanskje både en «fant» og praktisk anlagt, og kanskje en som stikker fra sitt ansvar. Men han har i alle fall vært ærlig. Alle steder der han er registrert, er det ganske sammenfallende informasjon om hvem han har sagt at han var, hvor han var fra og hvor gammel han var.

FIKK HJELP

Det har nok ikke vært lett for oldefar Jonas å vokse opp i Sandnes på slutten av 1800-tallet. Jeg vet ikke når Jonas kom til byen mellom fødselen i 1891 og 1900-tellingen. Men i folketellingen i 1900 bor han sammen med mor Johanna Pedersen på eiendommen Graverskogen Søndre på Hana. Hun er «logerende» hos enken Guri Knudsdatter og jobber på en planteskole om sommeren. Det er på denne tiden at Jonas samtidig er registrert på bosted «0114 Stangeland» sammen med faren, oppgitt som midlertidig opphold.

Senere bygde oldefar et hus på Hana etter at han fikk kjøpt tomten billig av Simonsen. Deretter flyttet han ned til Rovik bak Høyang-Polaris, hvor han jobbet i mange år. Det ble sagt at Simonsen var en sosialarbeider som tok seg ekstra av vanskeligstilte kvinner og barn. Jeg liker å tro at han solgte tomten billig fordi tippoldemor

Johanna Pedersen gjorde en god jobb som ansatt på potteriet, der det er bilde av henne og mange andre hardtarbeidende kvinner og menn.

GOD NYTTE AV SVENSKER KILDER

Basert på en kilde fra 1871, der tippoldefar Olof Jonson Salin ble nevnt for første gang i Norge, fikk jeg også et utgangspunkt i å lete i svenske kilder. Jeg kjøpte tilgang til Riksarkivet i Sverige, som er gratis i dag, og startet med forhørsbøkene. Jeg tok utgangspunkt i Hälsingtuna, som i norske folketellinger og kirkebøker var registrert som der han kom fra i Sverige.

Jeg måtte lære en god del om oppbyggingen av svenske kilder og stedsnavn. Jeg fant ut fra innholdsfortegnelser og ved hjelp av Google Maps, sammenhengen mellom Hälsingtuna, som fra gammelt av var Tuna, og at Finflo lå under Tuna.

Også i de svenske kildene var Olof Jonsson registrert født i 1840, nærmere bestemt 22. april. Jeg kunne da raskt gå til kirkebøkene for å dobbeltsjekke fødsel og vigsel til hans foreldre. Der fant jeg også hans søsken. Jeg fant da at Olof og den ene broren hans, Per, fulgtes i tykt og tynt som forsvarsløse. Jeg kunne føle deres nød, der Olof ble dømt til fengsel for å ha stjålet brød. De må ha vært kjempefattige.

Jeg begynte deretter å lese om landbruksoppkjøret/-omveltningen i Sverige, om storbønder som skviste ut de mindre bøndene, som ble overlatt til seg selv. De små bøndene prøvde å få jobb i byen, men opplevde at det ikke var nok jobb til alle. Mange svensker søkte da lykken i Norge, der de arbeidet med bygging av veier og jernbane.

Jeg fikk god hjelp til en del tolkning av tekst av en svensk kvinne som var på Slektforum hos Slekt og Data. Der fikk jeg også hjelp til å forstå hvorfor han kan ha tatt navnet Salin. Det var nemlig et vanlig soldatnavn de tok ved militærtjeneste i Sverige på den tiden. Antakelig var Olof innkalt til militærtjeneste, der han valgte eller ble tildelt soldatnavnet Salin. Han møtte derimot aldri opp eller unnlot å møte til tjeneste. På grunn av dette fikk han straff og havnet i Langholm fengsel i Stockholm.

Senere har han brukt Salin-navnet i møte med offentligheten i Norge. Det skulle også vise seg at Salin var et navn som var lett å ta som kallenavn for andre. Til og med Salins barnebarn, Jonas sine sønner, gikk under navnet «Salin-guttane» i Sandnes, er blitt meg fortalt.

EGNE BETRAKTNINGER

For å få kontekst og større forståelse for de kilder jeg oppdager noen mulige sammenhenger i, pleier jeg å «google» aktuelle stikkord, som i dette tilfellet «forsvarsløs, Langholmen». Deretter skriver jeg alt ned i kronologisk rekkefølge,

Oldefar Jonas som 70-åring. EIER: VI HOS ØGLÆND

samtidig som jeg noterer navn og datoer i MyHeritage. Her tar jeg også innimellom en kontrollsjekk med andre «smartmatcher» og historiske dokumenter. Smartmatcher gir meg som regel lite, og jeg kan bli litt oppgitt over at mange legger inn informasjon helt ukritisk.

Jeg håper jeg kan få mer hjelp om noen skulle ha informasjon om Olof Salins liv i og rundt Dønnes og Dønna gård, hvilke grunner han skulle ha hatt for å forlate familien sin i nord og hva som kan ha vært hans livssituasjon da han var i Gnarp i Sverige, før han kom til Norge i 1871. Jeg har heller ikke klart å finne ut av hvor, eller om, oldefar Jonas Olufsen gikk på skole. Jeg blir kjempeglad om noen etterkommere tar kontakt for videre kunnskapsutveksling.

Jeg må si at da jeg for alvor startet å forske på oldefar, som viste seg overhodet ikke å være enebarn, og Olof Salin, har jeg notert flittig smått og stort fra samtaler jeg har hatt med flere slektninger. Jeg har sågar vært på kaffebesøk hos ukjente slektninger bare for å drøse om slektsforskning. Da er det mye spennende man kan finne ut av, om man bare tør å kontakte disse.

Husk! Notér alltid «ryktet som sier...», det kan komme godt med. Djevelen ligger nemlig i detaljene, og det er sjelden røyk uten ild. Man kan i alle fall bruke det til å forstå de dokumenterte kildene bedre. ■ ■

KILDER

- Digitalarkivet: Folketellinger og kirkebøker.
- Facebook: Sandnes-grupper og andre slektgrupper.
- Historiske kart og bøker om veibygging i og rundt Sandnes, Time og Jæren.
- Interkommunalt arkiv i Rogaland: Fattigvesenet-protokoll.
- MyHeritage.
- Nasjonalbiblioteket: Frisøk på nettsidene.
- Riksarkivet i Sverige.
- Slektforum hos Slekt og Data.

Finlandsarbeideren

Det var overraskende å finne at svigerfars bestefar var født i Finland. Oldefaren dro østover for å jobbe i Kotka, og reiste ikke til Amerika som mange andre gjorde på 1800-tallet. Hvordan gikk dette for seg, og hvorfor kom de tilbake til Norge?

■ ANNE BRITT STAPELFELDT

Det var helt tilfeldig at jeg startet med slektsforskning. Det var et brev fra Canada til min svigerfar, tre år etter hans død, som satte meg i gang. Avsenderen var et av

hans søskenbarn. Hun visste masse om slekten, som vi ikke visste noe om fra før.

Etter å ha kartlagt farssiden, som var ganske tidkre-

Bygget øverst i midten ble reist for Norsk Gardinfabrikk i Halden, der Olaf jobbet fra 1897–1940. Han bodde i trehuset til høyre sammen med ektefellen, Karla. Bildet er fra 1960–70-tallet. FOTO: LASSE THORSETH / ANNO NORSK SKOGMUSEUM

Svigerfars besteforeldre, Olaf og Karla. EIER: PRIVAT

vende og innfløkt, med aner i Tyskland, gledet jeg meg virkelig til å gå løs på morssiden hans: Familien Jensen fra Halden. Enklere kunne det vel ikke bli?

FIKK SVAR I FABRIKKARKIVET

Men jeg fant ikke svigerfars bestefar, Olaf Edvin Jensen, i kirkebøkene. Jeg måtte lete lenge etter hans kone, Karla, også, men det er en helt annen historie. Familien bodde i Tistedalsveien i Gardinfabrikkens leiegård i Halden. Kanskje jeg kunne finne noe i Gardinfabrikkens arkiv, undret jeg. Fabrikken ble for øvrig revet i 1990 for å gi plass til papirmaskinen PM 6 til Norske Skog.

I mars 2011 tok jeg turen til Rød herregård for å snoke litt rundt i arkivet til Gardinfabrikken. I protokollen «Personale og lønninger, fortegnelse over A/S Norsk Gardinfabriks funksjonærer (1898–1955)» står Olaf Jensen, født 5. januar 1876, oppført som nummer tre. Han tiltrådte 1. desember 1897 og fratrådte 31. august 1940. Han står oppført med 46 års virketid! Han mistet fem arbeidsår på grunn av krigen, men han fortsatte etter det fra 11. september 1946 til 4. juni 1949.

Jeg hadde tidligere søkt på barna til Olaf og Karla, som jeg visste navnene på. Derfor stusset jeg over at jeg da fant ei som het Dagny Jensen, som tiltrådte 14. mars 1903 og arbeidet der til 16. august 1917. Olaf hadde nemlig fått en datter som het Dagny i 1903. Jeg hadde også funnet en Dagny som var fadder for Olafs barn.

Det viste seg at denne Dagny var Olafs søster. Faren

til Olaf fikk flere barn samtidig med at Olaf fikk sine første. Flere av disse hadde samme navn, så jeg måtte undersøke nøye før jeg konkluderte med noe som helst.

FØDESTED I FINLAND

Når jeg søker på barnedåpene, dukker det opp en overraskende opplysning. Der står det at barnas far, Olaf, er født i Finland. Finland? Samme opplysning finner jeg i konfirmasjonen hans i 1890.

Det må være mer å finne i norske kilder, tenkte jeg. Og ganske riktig. Jeg finner ham som forlover i et bryllup i 1898, da har han tittelen gardinlagermann og bor i Tistedalen. I en kirkebok for Halden finner jeg også at han fikk sin første sønn 24. august 1896, som het Rolf Henry Jensen. Ifølge et brev fra justisdepartementet samme år fikk sønnen senere omgjort etternavnet sitt til Krogfos.

BORGERLIG GIFTERMÅL

Å finne vielsen til Olaf og Karla ble en ny utfordring. Jeg lette i alle mulige søkekilder uten å finne datoen for giftermålet. Jeg var i ferd med å gi opp da jeg fikk en innskytelse om å søke på «etternavnssøk». Da fant jeg bryllupsdatoen: 7. mars 1896, viet i Fredrikstad. Dette var rart! Jeg var temmelig sikker på at det var Fredrikshald, et tidligere navn på Halden, det skulle stå.

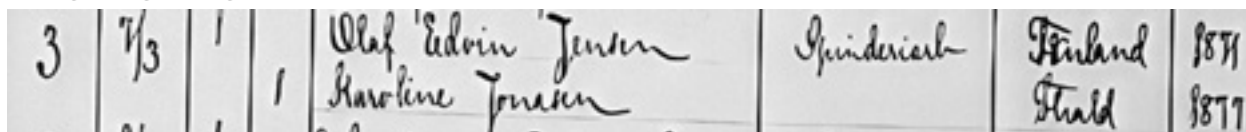
Til slutt ble jeg tipset om at de måtte ha giftet seg borgerlig, og da fant jeg vielsen i Fredrikshald. Her sto det at Olaf var spinderiarbeider og født i Finland, mens hustru Karoline Jonassen, i familien kalt Karla, ble født i Fredrikshald.

FANT FORELDRENE

Jeg fant Olafs foreldre blant fadderne til barna hans. Faren het Olaves Adolf Edvard Olavesen, mens morens navn var Othilie Embretsdatter Kristensen. Olaves var født 6. februar 1851 og dro fra Halden til Kotka i Finland i 1872. Samtidig med ham utvandret for øvrig Adolf Olaus Jacobsen fra Tistedalen, som ble oldefar til den fredsprisvinnende finske presidenten fra 2008, Martti Ahtisaari.

Olaves var sønn av sagskjærer Henrik Olaves Jensen og hustru Elise Henrika Persdatter Gerchen, begge fra Tistedalen. Det fortelles at faren hans, Henrik, var aktiv

Olaf og Karla giftet seg 7. mars 1896. FAKSIMILE: ARKIVVERKET

skogbruksarbeider i 75 år! Han startet som 8-åring og arbeidet til han var 83 år. Historien forteller at han da ble bedt om å slutte!

Jeg finner Olaves i arkivene til Halden Bomullsspinneri, som var oppbevart i kjelleren på Rådhuset i Halden. Der finner jeg også en Kristian Krogfos, som også ble født i Finland. Det var naturlig at Olaves var tilknyttet Bomullsspinneriet i Tistedalen, da hans bestefar på morssiden, Peder Gerchen, var med i oppstarten der.

Faren til Olaves var altså sagbruksarbeider. Vi må anta at Olaves ble med faren på saga som guttunge, og at hans aller første jobb var der. I den lokale boken *Tistedals-erindringer* finner jeg dette: «En del sagbruksarbeidere fikk tilbud fra Kotka i Finland om arbeid i sagbruksindustrien, som var under utvikling der.»

FAREN VAR FORLOVER – NYE HINT

Jeg søker videre på navnet Olaves Adolf Edvard Olavesen på Digitalarkivet. Etter hvert kommer jeg over at spinder Olaves er forlover 17. november 1893. Det er Augusta Sofie Kristensen, født i 1871 i Halden, som gifter seg. Navnet på faren hennes er Engebret Kristensen.

Ofte når en står fast i slektsforskningen, kan navnet på fadderne, eller som her forlovere, være et godt utgangspunkt for videre søk. Siden Olaves er forlover, tenker jeg at de er knyttet til hverandre med slekt- eller vennskap. Derfor velger jeg å finne ut mer om disse navnene. Jeg går til en kirkebok for Halden i 1871 for å få vite noe om Augusta Sofie, som altså er født dette året. Jeg finner

En av de eldste arbeiderboligene fra 1870-tallet i Kotka i Finland. Bildet er fra 1960. EIER: EDMUND GUTTORMSEN / NORSK FOLKEMUSEUM

at foreldrene er skjærer Embreth Kristensen og Berte Christophersen, begge fra Vinger i Kongsvinger. Alder på brudens foreldre er 42 og 35 år, som giftet seg i 1858.

Søk på både Augusta og Olafs mor, Othilie, fører meg altså til Vinger. I folketellingen 1865 for Eidskog finner jeg Othilie, født i 1858. Faren Embreth Kristensen er selveier på Rudsvigen gård i Vinger.

Jeg finner navnet på Olafs mor skrevet i utallige variasjoner: Otilie/Otilia/Othilie/Otilde og til og med Hotilde! Også etternavnet skrives forskjellig, blant annet Kristensen/Christensen/Kristiansen og Embretsdatter. Det er ganske irriterende, men også utfordrende, at de var så unøyaktige med navneskrivingen. Når jeg etter hvert havner i Finland, finner jeg enda flere versjoner.

Jeg finner ut at det var en del innflyttere fra Vingertraktene som slo seg ned i Tistedalsområdet. De var skogsarbeidere som fant seg arbeid på sagene langs elven Tista.

EMIGRASJONEN TIL KOTKA

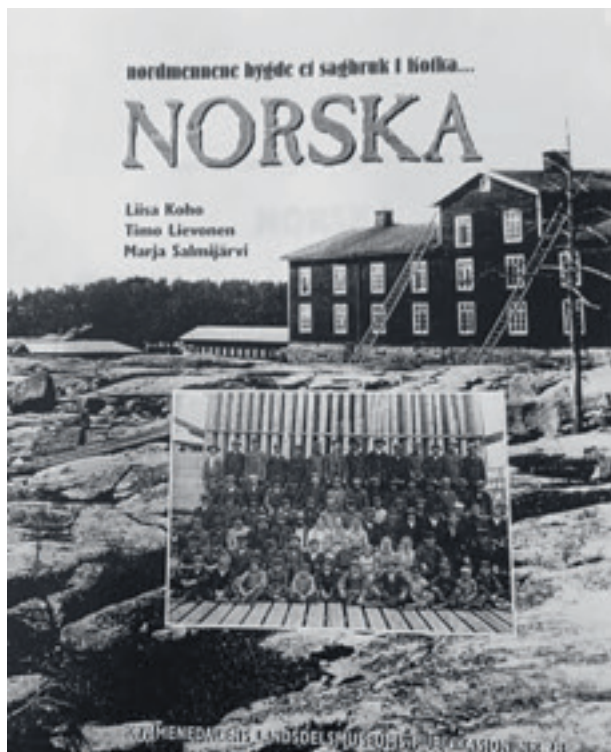
De fleste kjenner godt til emigrasjonen vestover. Mange nordmenn dro til Amerika på 1800-tallet for å finne en bedre tilværelse. Men samtidig med utvandringen til Amerika, foregikk det en forflytning også østover. Skogsarbeidere, hovedsakelig fra Østfold, dro til Finland for å utvikle skogsindustrien der. Hovedårsaken til at de dro var først og fremst ønsket om å få det bedre. De var også pionerer som så mulighetene og våget å satse.

Det ble registrert 250 emigrerte personer i Kotka med finsk pass i perioden 1871–74, kvinner og barn medregnet. De fleste kom fra Østfold, derav mange fra Halden – i perioden 1866–77 er det registrert 32 fra-

■ HVORFOR DRO ØSTFOLDINGER TIL KOTKA?

Sagarbeiderne i Østfold var svært mobile. Dampsagene i Fredrikstad-området hadde trukket til seg folk fra mange steder i Norge og Sverige. Folk var vant til og forberedt på å flytte for å få arbeid. Å flytte til Finland for å jobbe for en norsk arbeidsgiver, føltes nok enklere enn å reise den lange veien over til Amerika. Mange av de som dro østover, dro sannsynligvis for å oppnå høyere levestandard. Det var verken økonomisk depresjon eller arbeidsledighet som var årsaken til flyttingen. Det gikk fortsatt bra for sagbruksbransjen i Norge, men det kunne jo gå enda bedre i Finland.

Den største fristelsen var nok den gode lønnen de ble lovet. I tillegg ble det skaffet boliger til dem, og man forsøkte å sikre dem helårsarbeid. Spesialister ble hentet innenfor skogsdrift flere steder i Norge. De fleste som kom, var altså fagfolk og vel ansatte arbeidere. De kom til Kotka både med praktisk fagkunnskap og erfaring. På 1870-tallet var skogene i Norge utarmet, og prisene på tømmeret steg. I Finland lå skogstrekningene omtrent utnyttet. Det var dette som lokket norske skogarbeidere østover.

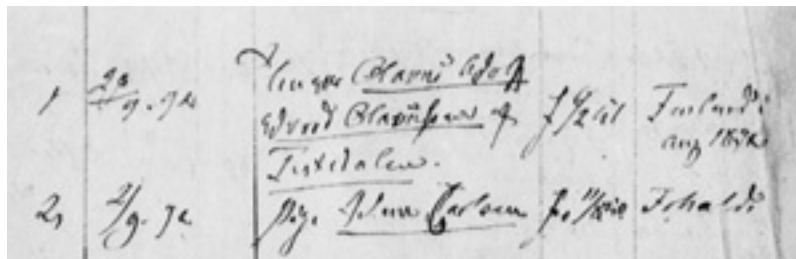
Kotka-heftet om «Den norske sagen», som ble laget til 130-årsjubileet, var til god hjelp underveis i letingen. FOTO: PRIVAT

flyttede derfra. Blant disse var det familier med flere barn. Ved oppstarten av arbeidet i Kotka 1871–78 var det registrert utflyttede fra Halden, Skjeberg og Fredrikstad.

I en kirkebok over utflyttere står det at Olafs far, Olaves, skulle til Finland august 1872. Han var da ungkar og 21 år. Utflyttingen ble registrert i slutten av juli samme år.

EGET HEFTE OM DE NORSKE ARBEIDERNE

Når en forsker på slekt, er fantasien et viktig hjelpemiddel. Veien til målet går ikke langs en rett og strøm-

I en kirkebok fra 1872 står det at Olaves Adolf Edvard Olavesen, Olafs far, skulle flytte til Finland.

FAKSIMILE: ARKIVVERKET

linjeformet vei. En må ha litt flaks og dumpe borti noen tilfeldigheter. Det kan jeg ærlig og oppriktig si at jeg gjorde. Jeg måtte nå finne ut hva som brakte familien hans frem og tilbake til Finland.

Noen ganger lønner det seg å snakke med eldre slektninger for å få mer informasjon, men av disse var det få igjen som hadde kunnskaper om Olaf, som ble født i 1876. Jeg var heldig og kom i kontakt med en som visste at «Olaf Jensen kom med sin familie fra Kotka i Finland. De hadde utvandret fra Norge til Finland for å finne arbeid».

På et nettsted for slektsforskere fikk jeg kjennskap til forskningsarbeidet til finske Merja Betling. Hun hadde tatt doktorgraden på nordmenn i Kotka. Heftet fikk jeg ved å henvende meg til Kymmenedalens landsdelsmuseum. Heftet var til og med skrevet på norsk. Snakk om å ha flaks! Ved hjelp av de finske listene fikk jeg kartlagt mer av Jensenslekten, samtidig som jeg fikk kjennskap til den norske kolonien i Kotka.

«Norskesaga» ble satt i drift 10. november 1872, og hadde 130-årsjubileum i 2002. På samme tid ble festskrivet *Nordmennene bygde et sagbruk* i Kotka laget. Det var dette heftet som kom dalende ned i postkassen min. Her var det lister over alle de 42 norske arbeidere

📍 HVORDAN VAR FORHOLDENE FOR DE NORSKE ARBEIDERNE I KOTKA?

Norge lå langt foran Finland i treforedling. Hans Gutzeit (1836–1919) ble grunnleggeren av «Den norske sagen» i Kotka i Finland. Hele firmaet hans ble flyttet; først fra Drammen til Fredrikstad, deretter fra Fredrikstad til Sverige, og så i 1872 til Kotka i Finland med sine tusen sjøer og lange elver. Nordmennene kom og skapte en industriell revolusjon i Kotka ved Kymmene älv. De skilte seg ut i den lille, men raskt voksende byen.

Fabrikkier Gutzeit tok med seg mange norske ingeniører og

sagbruksarbeidere, samt familiene deres. Her fikk de sitt eget samfunn: Gutzeit opprettet egen butikk for arbeidere og ordnet med kost og bolig, prest og skole. Da sagbruksindustrien vokste, utviklet det seg etter hvert et samfunn som avvek fra resten av det finske samfunnet. Utviklingen i Kotka var rimelig eksplosiv i tidsrommet 1871–74, men fra 1875 gikk det bratt nedover. 1882 ble det besluttet å sende de aller fleste nordmennene hjem. Finsk arbeidskraft tok over.

Mange nordmenn jobbet på «Den norske sagen» i Kotka på 1870-tallet, deriblant svigerfars oldefar, Olaves. Bildet er fra 1960.

EIER: EDMUND GUTTORMSEN / NORSK FOLKEMUSEUM

Hans Gutzeit, norsk forretningsmann og industrileder, var grunnleggeren av «Den norske sagen» i Kotka. EIER: WIKIPEDIA

ved «Norska sågen». I disse listene finner vi Olaves med sønnen Olaf. I Kotka hadde Olaves tittelen «sahamestari», som betyr sagmester på norsk.

Det var nordmannen Hans Gutzeit som skapte mønsteranlegget i Kotka, noe som er grunnen til at sagbrukets navn var «Norska». Da det sto ferdig i 1872 var det Finlands mest moderne sag. Produksjonen ved sagbruket gikk til eksport, størstedelen med båt hovedsakelig til England, Frankrike og Belgia. På denne tiden var prisen på trelast stigende og produksjonen økte.

FANT SLEKTEN I HEFTET

Jeg hadde tidligere funnet en forbindelseslinje mellom Embreth Kristensen og Olaves Adolf Edvard Olavesen gjennom bryllupet til førstnevntes datter, Augusta. Denne erfaringen sa meg at det kunne lønne seg å lete i navnelistene fra Kotka for å finne faddernes navn til Othilie og Olaves' barn etter Kotka-oppholdet.

Det store spørsmålet var derfor: Fantes Othilie eller foreldrene hennes i Kotka-materialet? Og jo! Jeg finner en Othilie, og hun er datter av Ingebreill Krogfos og Betty Kristoffersdatter Lindh. Barna deres het Othilia, Hans Emil, Casper, Maria, Augusta og Kristian Bernhard, så jeg i heftet.

Othilie, Hans Emil, Casper og Augusta har jeg møtt i forbindelse med Embreth tidligere. Både Maria og Kristian har vært faddere hos Olaf og Karlas barn. Igjen er det variasjoner på hvordan navnene skrives. Her har Berthe blitt Betty og Embreth til Ingebreill.

I heftet finner jeg også at Olaus ble viet til ei ved navn Ofelia Kristiansen – igjen en navneforandring – og de fikk en sønn som het Olaf i 1876!

MANGE NAVNEVARIANTER

For å forklare litt om disse navneendringene: Olafs far, Olaus Adolf Edvard, bruker i Finland Olausen som etternavn, fordi han er sønn av Henrik Olaves Jensen. I ulike kilder veksler han mellom å bruke sitt eget Olausen-etternavn, og farens Jensen-etternavn. At Othilie, som i ulike kilder veksler mellom å hete Othilia, Otilie eller Otilde, har blitt til Ofelia i Finland, kan rett og slett skyldes håndskriften på dåpsattesten eller passet hennes.

Embreth-navnet har jeg også funnet som Engebret, Ingebret, Ingebreil og Ingebrect. I heftet lyder etternavnet hans Krogfos. Krogfos-navnet har jeg funnet i familien til både Olaves og sønnen Olaf. Ved dåpen til Birger James, en annen sønn av Olaves, het en av fadderne Marie Krogfos. Rolv, sønn av Olaf, fikk som nevnt tillatelse fra justisdepartementet til å ta etternavnet Krogfos da han ble døpt. I omtalen av Henrik Olaves i boken «Haldenprofiler» står det også at hans sønn, Olaves, Olafs far, var gift med Othilie Krogfos.

Ved mitt første søk på navnet Krogfos finner jeg en lenke til Kongsvingerområdet. Krogfos er nevnt under «Felthærens organisasjon i Syd-Norge» i en rapport Den Søndenfjeldske Generalkommando sendte til kong Frederik VI den 3. mars 1809. Der finner jeg følgende: «General Lowzows Brigade Stasjonert i Rakkestad, Eidsberg, Trøgstad, Høland og Urskog, og observerer Grændsen fra Otteids Vigen til Krogfos.»

Senere får jeg vite at Krogfosnavnet egentlig skriver seg fra gården Kråkfoss i Eidskog. Embreths tre yngste søsken ble født på denne gården, og han har altså bodd der i oppveksten. Av en eller annen grunn bruker han dette navnet under Finlandsoffholdet. Karterudneset, der Embreth er født, er en gård under Kråkfoss. Da

Eidskog ble skilt ut fra Vinger fikk gårdene nye numre. Da ble Kråkfoss registrert med gårdsnummer én.

ENDELIGE BEKREFTELSER

Bingo! Nå smelter plutselig Kongsvinger- og Kotka-sporet helt tydelig sammen. Embreth kom til Kotka samtidig med Olaves i 1872. Han kom dit med en stor familie, deriblant den eldste datteren, Othilie. Olaves, den 21 år gamle ungkaren, giftet seg med Othilie i Kotka i 1874. Der fikk de altså sønnen Olaf, min svigerfars bestefar, i 1876.

En bekreftelse på at mine funn må være riktige er også at ettersom Olaves er omtalt i Kotka med alle sine tre fornavn, er det rimelig sikkert at dette må være rett person jeg leter etter. Noen av navnene på fadderne til Jensenbarna, finner jeg igjen i heftet om Kotka. Etter hvert som jeg leter videre på Digitalarkivet, finner jeg at her er det for mye som stemmer til at mine antakelser kan være feil.

Jeg har altså fått bekreftet følgende: Olaf Edvin Jensen er innflytter, født og døpt i Finland i 1876.

Han er norsk statsborger, men født i Kotka i Kymmenedalen. Foreldrene var arbeidsinnvandrere i Finland, der de bodde fra 1872 til rundt 1877. Olaves og Othilie giftet seg i 1874 og fikk Olaf to år senere. Familien var dermed en del av det norske samfunnet som vokste frem i Kotka.

TILBAKE TIL GAMLELANDET

Jeg har ikke funnet ut eksakt når Olaves, Othilie og Olaf kom tilbake

fra Kotka, enda jeg har trålet gjennom kirkebøkene i Halden og Berg flere ganger. Men vi vet at Othilies far, Embreth, døde i Kotka i 1877. Dette bekreftes i 130-årsjubileumsheftet. I en kirkebok for Fredrikshald finner jeg at Berte kom alene tilbake til Norge med barneflokken sin. Othilie er ikke med her, da det nok mest sannsynlig var at hun kom tilbake sammen med ektemannen sin.

Vi vet derimot at Emil Hjalmar Olavesen ble født 14. desember 1877 og døpt i Berg 2. juledag. Han var den andre sønnen til Othilie og Olaves. Vi kan i alle fall slå fast at Olaves oppholdt seg i Finland i rundt fem år. Othilie var cirka 20 år ved hjemkomsten, mens ektemannen var 27 år. Dette kan vi lese i en kirkebok for Berg.

Olaves fortsatte sannsynligvis som bruksarbeider de første årene etter at han kom hjem. Vi finner i alle fall at han har tittelen arbeider og bruksarbeider i årene 1877 og 1879, mens han i 1882 og 1898 var spinder/spinneriformann. Det er han også i perioden 1903–05. Men både i folketellingen for 1900 og 1910 har han plutselig tittelen karbidarbeider og befinner seg i Skjeberg. I sistnevnte folketelling sporer jeg også opp at foreldrene bor på Snogtin sammen med de tre yngste barna, som var født på 1890-tallet i Norge.

Dermed fikk vi oppklart morsiden til min svigerfar, som også hadde finske aner i seg, i tillegg til de tyske på farssiden. Den ukjente historien om at Olaves dro østover til Kotka for 150 år siden, har altså blitt kjent for min manns familie igjen. ■ ■

KILDER

- Bertling, M. *Nordmennene bygde et sagbruk i Kotka*. 2003.
- Folketellinger fra 1865 og 1900.
- Gardinfabrikkens arkiv.
- Haldens Bomullspinneris arkiv. Arbeidslister fra 1903, 1904 og 1905.
- Haug, E. 800 *Haldenprofiler*. 1950.
- Jacobsen, K. *Fredrikshald-glimt*. 1985.
- Kirkebok fra Vinger: ministerialbok over dåp fra 1839.
- Kirkebøker fra Berg: ministerialbok over fødte og døde fra 1843–60 og ministerialbok over utflyttere fra 1869–77.
- Kirkebøker fra Halden: klokkebok fra 1871, ministerialbok fra 1890–96 og ministerialbok over innflyttere for Halden prestegjeld fra 1890–1906.
- Rakeng, O. *Tistedalserindringer*. 1993.
- Werner-Hansen, G. *Nordmenn i østerled*. 1970.

LAGE slektsbok?

VI HJELPER DEG FRA MANUS TIL FERDIG BOK

BOKDESIGN

- › Formgivning
- › Design av omslag
- › Bildebehandling

TRYKK

- › Stivbind og mykbind
- › Høy kvalitet
- › Frakt inkludert

Interface Media

www.interfacemedia.no

Oldemors nye liv i USA

Hvor ble det av oldemor Mari etter at hun emigrerte til Amerika og etterlot farfar Martin i Norge? Etter omfattende undersøkelser, og med litt flaks, ble flere spørsmål besvart.

■ ELLEN JOHANNE EIDEM

Oldemor Mari E. Engen emigrerte til USA i 1908, og etterlot sin ett år gamle sønn, Martin Johannes Eidem, i Norge. Ifølge familiehistorien traff de hverandre aldri igjen. Martin ble født i Trondheim i 1907, vokste opp i Levanger og fikk fire barn, deriblant min far, som døde i 1999.

Mari Engen giftet seg i USA og tok etternavnet Horne. Dette visste vi fra noen få dokumenter som ikke ble brent av farfar Martin like før han døde i 1966. Vi har ett brev som Mari skrev i april 1917 under første verdenskrig til Martins pleiemor, Sophie Ertsaas i Levanger, i tillegg til to udaterte og ikke-stemplede postkort som Mari skrev til sin sønn, Martin, samt en konvolutt adressert til Mrs. Marie Horne med en gateadresse i St. Paul i Nord-Amerika.

I brevet til Sophie nevner Mari flere barn, blant annet et barn født året før. Hun skriver også at de tenker å flytte samme måned eller måneden etter. Videre nevner hun at det siste brevet fra Sophie var «åbnet af sensurene i Nyork». På det ene postkortet til sin sønn, skrev Mari «Min lille ven» og «... feldt saa mangen en tåre for dig ...».

MYE INFO ETTER SØK

Informasjonen over var utgangspunktet da jeg startet undersøkelsene på internett i 2013. Digitalarkivet, Ancestry, FamilySearch og Google ble flittig brukt i søket etter opplysninger om Maris nye liv i Amerika.

Emigrasjonen til Mari i 1908 var lett å finne på Digitalarkivet. Der var hun omtalt som den ugifte tjenestepiken Marie Eriksdatter Engan fra Opdal, født i 1878 og bosatt i Trondheim siden 1902–03. Hun reiste via England til Ellis Island med en billett betalt i Amerika. Tre år tidligere hadde Maris niese emigrert, og

Oldemor Mari Engen fra Oppdal emigrerte til Amerika i 1908.

EIER: PRIVAT

i 1907 reiste Maris nevø til Amerika. Maris eldre brødre emigrerte muligens også, men dette har vært vanskelig å finne ut av.

I 1911 bodde oldemor Mary, som hun nå het, i Minneapolis i Minnesota og jobbet som hushjelp. I november 1912, etter fire år i Amerika, giftet hun seg med Magnus Edvard Johansen fra gården Hornedal i

Hyllestad på Vestlandet. Gårdsdrenge Magnus var født i 1890 og utvandret til Amerika kun 20 år gammel i 1910 sammen med flere andre ungdommer fra Hyllestad. Ifølge emigrantprotokollen skulle Magnus til en familie i Amerika.

Da Mary og Magnus giftet seg var hun 34 år og han 22 år. Stor var gleden da adressen ekteparet bodde på i St. Paul i Minnesota i 1917, stemte overens med adressen på konvolutten som ikke ble brent. I 1917 jobbet Magnus som kontraktør, som vil si at han tok på seg arbeid på kontrakt, og ikke som ansatt.

Folketellingene i 1920 og 1930 viser at ekteparet fikk fire barn født i 1913, 1916, 1918 og 1920–21. Et barn født i 1916 stemmer overens med det Mary skrev i brevet til Martins pleiemor i 1917. I 1918 har de flyttet fra St. Paul til Minneapolis. I 1930 var ekteparet skilt, og året etter døde Mary i Minneapolis.

PÅ LETING ETTER NÅVÆRENDE SLEKTNINGER

Med informasjonen om fire navngitte barn av Mary og Magnus, begynte søket etter nålevende slektninger.

Informasjon kom fra uventet hold. Med Google-søk på «Magnus Horne» i 2013, fant jeg en etterlysning lagt ut på Ramsey County Minnesota Queries fra 2000 av Audra fra Minnesota, på vegne av en nordmann.

Det viste seg at Svein Fürstenberg-Rysjedal søkte etter slektninger av Magnus, bror til Sveins bestefar. Artig var det å kunne utveksle informasjon med Svein. Med nye søk på internett, blant annet i folketellingen fra 1940, fant jeg spor etter Marys to eldste sønner og deres ektefeller i Amerika. Søk på Ancestry ledet til Suzanne, som hadde Marys svigerdatter i sitt slektstre. Suzannes profil lå på Facebook, og dermed var det lett å sende henne en melding på Facebook Messenger.

Suzanne viderefremidlet kontakt mellom Marys barnebarn, John, og meg. Han kunne fortelle at Marys to yngste barn på 10 og 13 år ble bortadoptert da hun døde i 1931, og dermed byttet etternavn.

Da John i 2018 fortalte at han hadde tatt en DNA-test hos Ancestry, var jeg rask med å gjøre det samme. Slektskapet ble bekreftet, hvilket var fantastisk! John og jeg deler fem prosent DNA, og pr. i dag anslår Ancestry at vi er «1st–2nd cousin», som betyr søskenbarn eller

F.v.: Fredrik Hansen, Cally Hansen (født Ertsaas i 1889), pleiemor Sophie Ertsaas (født i 1867), ukjent kvinne og pleiesønn, min farfar, Martin Johannes Eidem (født i 1907). Cally er datteren til Sophie. FOTO: LORENTZ EVART LARSSON / PRIVAT

Farfar Martin Johannes Eidem ble etterlatt i Levanger, da hans mor emigrerte til Amerika. ►

EIER: PRIVAT

tremenninger. For øvrig har slektskapet vårt, ifølge Ancestry, merkelig nok blitt nærmere med årene. Med et annet barnebarn av Mary, som er søskenbarn av John, deler jeg to prosent DNA. Vi er dermed «2nd–3rd cousin», altså tre- eller firmenninger.

Ingen andre personer matcher jeg bedre på Ancestry enn med John, som er halv-fetter av min far. Dermed er spørsmålet på hva som skjedde med oldemor Mari, etter at hun forlot sin uekte sønn, Martin, i Levanger, besvart i store trekk.

USIKKER PÅ FARFARS FAR

Hvem som er Martins far, er enda uavklart. Skomaker og ungkar Ole Eidem, født i 1887, ble i forbindelse med dåpen «anmeldt af barnets moder», pike og husholderske, Marie Engen, ifølge klokkeboken fra Trondheim domkirke. Ole «mødde og nedlagde protest mod paterniteten». I ministerialboken ser det ut til at han har signert protesten mot farskapet dagen etter dåpen.

Martin var «begges første leiermaal»; Mari var 28 år og Ole var 20 år. Ifølge familiehistorien var det derimot pleiemor og enkefru Sophies sønn, Ottor, født i 1892, som var biologisk far til Martin. Om dette er sant, vet vi ikke. Foreløpig er det ingen relevante matcher verken i Ancestry eller FamilyTreeDNA.

Interessant er det at Martin ble gravlagt i samme grav som Ottors første kone, som døde i 1917, og ved siden av pleiemor Sophie Ertsaas, som døde i 1936.

EGNE ERFARINGER

Mange erfaringer ble gjort i søket etter oldemors skjebne i Amerika. Navn staves forskjellig gjennom livet og i ulike databaser, så det gjelder å være kreativ. Første fornavn ved dåpen brukes ikke nødvendigvis senere i livet. Det kan være mange med samme fornavn og etternavn, og kvalitetssikring av funn er viktig. Faddere til familiemedlemmer gir verdifull informasjon.

Historisk gravlagte synes ikke nødvendigvis i Gravminner. Aviser i Nasjonalbiblioteket er en skattkiste, men man må søke om tilgang for å se det meste. Det gjorde jeg litt for sent for denne slektshistorien. Fødselsår, immigrasjonsår og alder er til dels svært unøyaktige i de amerikanske kildene. Skjerm bilde av funn med lenker er en stor fordel når innsamlet materiale gjennomgås på nytt.

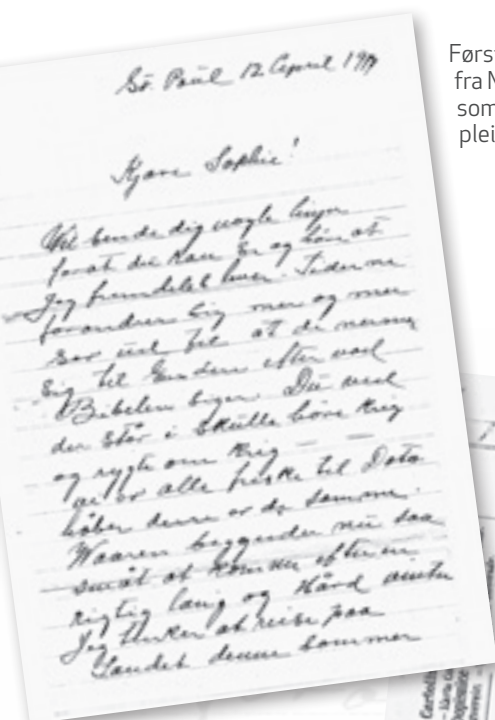
De ikke-brente dokumentene har vært svært nyttige, og bekreftet at jeg var på rett spor flere ganger underveis. DNA-matchen mellom John og meg bekrefter også at det ikke er noen ukjente i leddene mellom oss to! I tillegg har appen Gotisk håndskrift vært nyttig i tolkningen av håndskrift i hundre år gamle brev og postkort.

Dermed falt puslebrikkene på plass og den ukjente historien om oldemors liv i USA ble oppklart. I tillegg fant jeg mye annen og spennende informasjon om familien.

Første side av et Amerikabrev fra Mari til Sophie i Levanger, som var sønnen Martins pleiemor. EIER: PRIVAT

Postkort fra oldemor Mari til sin sønn, Martin. «Min lille ven. Langt borte i de fjerne tider en jeg tenker på dig» starter postkortet med. EIER: PRIVAT

KILDER

- Arkivverket, Nasjonalbiblioteket, Ancestry, FamilySearch, Geni, GeneaNet, Slett og Datas Gravminner og Facebook.
- Census (folketellinger): 1920, 1930 og 1940.
- Folketellinger: 1865, 1875, 1900, 1910 og 1920.
- Kirkebok: Oppdal prestegjeld, ministerialbok, 1848–72.
- Kirkebok: Trondheim domkirke, klokkebok, 1898–1911.
- Kirkebok: Trondheim domkirke, ministerialbok, 1891–1911.
- Kirkekontoret for Sør-Innherad.
- Locate a Grave.
- Minnesota Death and Burials, 1835–1990.
- Minnesota Marriages Index, 1849–1950.
- New York Passenger Lists, 1820–1957.
- Onkel Idar Martin Eidem og far Terje Eidem.
- Ramsey County Minnesota Queries.
- Texas Birth Index, 1903–97.
- Texas Death Index.
- Texas Marriage Collection, 1814–1909 og 1966–2011.
- U.S. City Directories, 1821–1989.

Fyra goda skäl att välja ArkivDigital redan i höst

ArkivDigital är populärast bland släktforskare i Sverige.
Tjänsten har allt som behövs: källorna, registren och släktträdet.
Med ett abonnemang är du bara några knapptryck från att
börja söka efter din svenska släkt.

MEST KÄLLOR

ArkivDigital har Sveriges mest omfattande internetarkiv med digitaliserade originalkällor för släktforskare.

FLEST REGISTER

ArkivDigital har Sveriges största och mest användbara personregister som hjälper dig att hitta i källorna.

EGET SLÄKTTRÄD

I ArkivDigital skapar du ett eget släktträd och håller enkelt ordning på allt intressant du hittar.

UTFÖRLIG LÄROBOK

ArkivDigital's lärobok "Släktforskning på riktigt" är en pedagogisk vägledning till svensk släktforskning.

SKOGSJÖ MEDIA ÅLAND

Med ArkivDigital's nybörjarpaket är jakten på dina rötter snart igång!
Pris: 995 svenska kronor, abonnemang tre månader och lärobok, inkl frakt och moms.

Läs mer på www.arkivdigital.se/nyborjarpaket

ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

ArkivDigital är Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet till historiker, släkt- och hembygdsforskare och andra som vill studera källorna i original.

Hvilke kilder kan stoles på?

En kilde er inngangen til informasjon om dine slektninger, der vi skiller mellom muntlige og skriftlige kilder, samt primær- og sekundærkilder. Vær også kritisk til hva du finner.

■ KNUT S. SØRHUSBAKKEN

De skriftlige kildene er, som navnet tilsier, nedskrevne dokumenter som kan fortelle oss noe om et tema. Om vi er på jakt etter informasjon om for eksempel en konfirmasjon, kan kirkebøkene være en skriftlig kilde til dette.

De muntlige kildene er de kildene du kan snakke med. Om du for eksempel ber bestemor om å fortelle om sin barndom, er hun en kilde til informasjon om dette temaet. De muntlige kildene er også de enkleste

Skriftlige kilder kan leses digitalt på nettet eller i en lesesal ved et arkiv. EIER: UN PHOTO

å bruke, fordi vi bare kan spørre om alt vi lurer på. En muntlig kilde vil også kunne gi oss informasjon som et dokument sjelden kan gi oss, som tanker og følelser. Å snakke med slekten er derfor det første tipset til nye slektsforskere.

PRIMÆRKILDER

Når vi snakker om primærkilder mener vi kildene som vi i utgangspunktet skal kunne stole helt på er riktige, selv om praksisen ikke alltid samsvarer med teorien.

I norsk slektsforskning blir de skanna kirkebøkene og folketellingene regnet som primærkilder. Dette fordi informasjonen her ble gitt direkte fra personene som er omtalt i kildene til de som skrev ned denne. Det er altså ingen ekstern person som har gjettest seg frem til hva som er riktig eller ikke. Disse kildene er ofte de første kildene du begynner å lete i når du starter med slektsforskning. Kirkebøker og folketellinger finner du på Digitalarkivet.

Selv om disse kildene skal være til å stole på, må vi likevel være kildekritiske ovenfor disse. For eksempel kan fødselsdato være feil eller navn være feilskrevet. Det er lurt å være oppmerksom på dette.

SEKUNDÆRKILDER

Informasjonen i en sekundærkilde er som regel bearbeidet av noen andre før vi får tak i denne – for eksempel en bygdebokforfatter. Disse kildene er veldig nyttige, men som med alle andre kilder, må informasjonen vi finner her sjekkes opp mot andre kilder etterpå. Dette for å kvalitets-sikre at den er korrekt.

Nasjonalbiblioteket er et spennende sted å starte for å lete etter interessante kilder. Av sekundærkildene har vi blant annet:

- ➊ Avskrifter av primærkilder, for eksempel transkriberte kirkebøker.
- ➋ Bygdebøker og slektsbøker.
- ➌ Opplysninger man kan finne på nettet.

SJEKK FLERE KILDER

Aldri har vi hatt mer informasjon enn vi har i dag, men vær som nevnt oppmerksom på at ingen kilder er uten feil. Først når samme opplysning er bekreftet som riktig gjennom flere ulike kilder, kan vi føle oss tryggere på at vi sitter med en korrekt opplysning.

Husk også på at hvis noe virker for godt til å være sant, for eksempel at du får servert hele slektstreet ditt ved et lite søk på nettet, er det kanskje også det. At det lønner seg å være nøye og etterrettelig i slektsforskning er helt sikkert. Det er på den måten vi får korrekt informasjon om våre forfedre. ■ ■

No.	Døpt	Døpt	Barnets fulde Navn	En av de sagt for.	En kvittering eller Brev, begynte Brev, og Døptskrift
15	15 April	1861	Gundar	Gundar	Gundar
16	17 June	1861	Hilde	Hilde	Hilde
17	18 July	1861	Gundar	Gundar	Gundar
18	19 August	1861	Hilde	Hilde	Hilde
19	20 September	1861	Hilde	Hilde	Hilde
20	21 October	1861	Hilde	Hilde	Hilde
21	22 November	1861	Hilde	Hilde	Hilde
22	23 December	1861	Hilde	Hilde	Hilde

En del av en kirkebok som viser oversikten over fødte og døpte i hovedstaden i 1861. Her bør infoen være riktig, men sjekk likevel med andre kilder om for eksempel fødselsdatoen kan være feil. FAKSIMILE: ARKIVVERKET

Gammelt familiebilde med mor, far og barn. Ved å sjekke flere kilder opp mot hverandre, forsikrer du deg om at slike opplysninger stemmer.

EIER: STIFTELSEN NORDMØRE MUSEUM

Kildehenvisning og regi

Slektsdata uten kildehenvisninger er lite verdt, da det er en slags «navn og adresse» på kilden du har brukt. Her kan du lære mer om kildehenvisninger, og få noen tips om registrering av slektsdata.

■ KNUTBRYN

Mange slektsgranskere blir gjerne den første tiden så fascinert av mulighetene til å grave frem sine egne røtter – generasjon for generasjon, at det kan gå litt vel fort i starten. Det blir nærmest som en samlemani – jo flere av feltene i anetavlen som kan fylles ut med navn og eventuelt noen årstall, desto bedre.

VÆR NØYE MED REGISTRERINGEN

En vakker dag dukker det så opp et spørsmål fra noen andre i slekten om hvor man har opplysningene fra, eller kanskje en selv begynner å lure på om ett av leddene i en gren kan være feil. Da skjønner man gradvis at arbeidet skulle ha vært litt grundigere fra starten av. Kildene til de enkelte slektsopplysningene burde vært registrert, og kanskje noen resonnementer man gjorde underveis, burde ha vært skrevet ned.

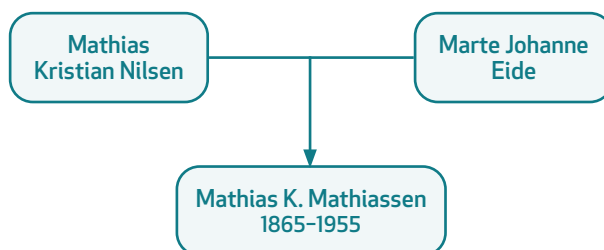
Det er også en annen viktig grunn til å registrere kildene man bruker: Hvis senere generasjoner i familien eller andre slektsgranskere skal ha nytte av det arbeidet du har gjort, er kildehenvisninger et absolutt «must». Uten kildehenvisninger har en slektstavle, en datafil med slektsdata, – eller en slektsbok for den del – bare en høyst begrenset verdi.

Den som «arver» en slektstavle uten kildehenvisninger, må gjøre arbeidet på nytt for å kunne stole på opplysningene. Det må likevel skytes inn at en slik kildeløs slektstavle kan med forsiktighet brukes som et slags veikart for arbeidet.

HVA SKAL REGISTRERES?

La oss begynne med et eksempel: Tenk deg at du har en håndskrevet slektstavle som en gammel onkel av deg satte opp i sin tid. Han var den eneste i familien som puslet med slektsgranskning og du vil forsøke å ettergå de opplysningene som han har samlet.

I denne slektstavlen skal vi se litt nærmere på en kar som er ført opp slik: Mathias K. Mathiassen (1865–1955).

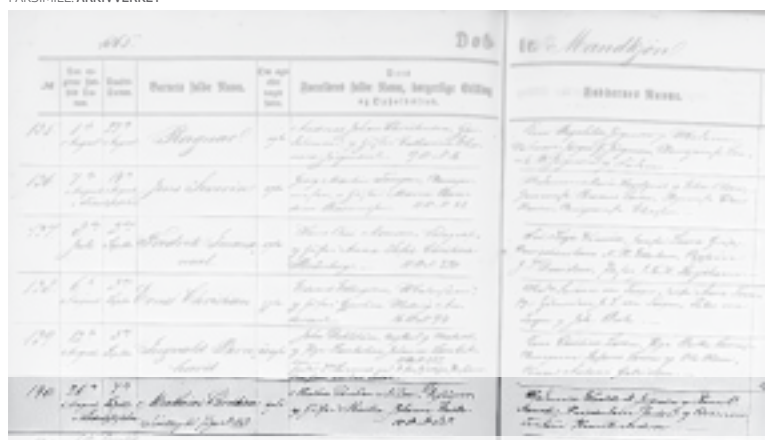
Han var sønn av Mathias K. Nilsen og Marte Johanne Eide.

Her er det ikke bare mangel på kildehenvisninger. Det mangler også flere viktige hendelser. I slektsgranskning brukes begrepet «hendelse» for øvrig om alle kirkelige handlinger, men også om verdslige begivenheter som er knyttet til bosted, utdanning, arbeid og så videre.

Det kan være naturlig å begynne arbeidet med denne slektstavlen med å se om du kan finne en kirkebok der dåpen av Mathias er ført inn. Etter litt strev finner du innføringen i klokkeboken for Domkirken i Bergen. Kirkeboken gir disse opplysningene:

På bildet ser du at Mathias er ført inn nederst i post nummer 140. Du kan se at Mathias Christian ble døpt den 7. september.

FAKSIMILE: ARKIVVERKET

strering av slektsdata

«Domkirken i Bergen. Døpt 7. september 1865: Mathias Christian. Født ved Fødselstiftelsen 26. august. Foreldre: Mathias Christian Nilsen, daglønner, og hustru Marthe Johanne Eide. Faddere: Madam Elisabeth M. Jørgensen, madam Karen O. Aamodt, sergeant Erdahl, sergeant Qvamme og tambour Henrik Andersen. Merknad: Tvilling til pige no. 128.»

Dette er nesten alle opplysninger som du kan trekke ut av denne klokkeboken om det som er hovedpersonen her, nemlig Mathias Kristian Mathiassen. Dette er opplysninger som du kan registrere i ditt slektsprogram eller på andre måter, men du velger selv om du vil ta med alt eller bare det viktigste.

Men så var det dette med kildehenvisning, som er en form for «navn og adresse» på kilden man har brukt. Et minimum av detaljer i dette tilfellet kan for eksempel være: «Domkirken i Bergen, klokkerbok (1862–1869), s. 64.» De fleste vil nok også gjerne ha med opplysninger om at dataene er hentet fra registreringen av «døpte» og at dåpen av Mathias finnes i «post 140».

KILDEHENVISNINGER FOR KIRKEBØKER

Fordi opplysningene er hentet fra en kirkebok som finnes på Digitalarkivet, finnes det en snarvei til enda mer utfyllende kildehenvisning. På den nettsiden som figuren viser et utsnitt av, er det en rad med ikoner rett over kirkebokbilde, på høyre side av skjermen. Det er ikoner blant annet for større bilde, rotering og fullskjermvisning. Se bilde 1.

Hvis du klikker på ikonet som kan ligne en god, gammeldags diskett, lagres en fullstendig kildehenvisning i PC-ens minne. Hvis du vil lagre dette i et tekstdokument, fotnote eller lignende, setter du markøren på riktig sted og taster «CtrlV» for å lime inn.

I tillegg til en fullstendig referanse, får du også med en lenke til den riktige kirkeboksiden på Digitalarkivet. Dette ser slik ut: «Domkirken sokneprestembete, SAB/A-74801/H/Hab/L0012: Klokkerbok nr. B 5, 1862–

1869, s. 64 Brukslenke for sidevisning: <https://www.digitalarkivet.no/kb20070307640305>»

Du kan også bruke denne metoden rett i noen av slektsprogrammene, men et godt alternativ kan være å markere og kopiere den referansen som står på skjermen øverst til venstre på kilden på Digitalarkivet: «Bergen fylke, Domkirken i Bergen, Klokkerbok nr. B 5 (1862–1869), Fødte og døpte 1865, side 64.» Se bilde 2.

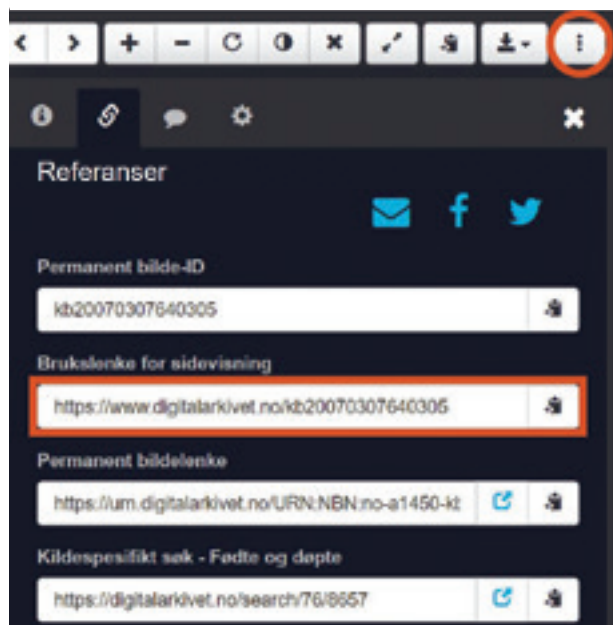
Hvis du holder på med et arbeidsdokument til eget bruk, er det ikke så nøye om du følger «læreboken» for kildereferanser. For eget bruk er det kanskje viktigst å ta vare på lenken til kirkeboksiden. Da skal du lagre det

1

2

3

- ① Sirkelen viser ikonet på Digitalarkivet som lagrer den fullstendige kildehenvisningen til kilden. FOTO: SKJERMUMP
- ② Referansen markert i rektangelet egner seg godt til kildehenvisning. FOTO: SKJERMUMP
- ③ Klikk først på knappen øverst til høyre i menyen, deretter «kjetting-ikonet» og til slutt kopier lenken under «brukslenke for sidevisning». Da tar du vare på kirkeboksiden. FOTO: SKJERMUMP

Husstandsmedlemmer

P.nr.	H.nr.	Navn	Alder/kødt	Fødested	Familiestilling	Sivilstand	Yrke	Bostatus
016	01	Kristian Andreas Rasmussen	49	Bergen	Husfader	g	Daglønner	
017	01	Annette Rasmussen f Nasitz	48	Bergen	husmoder	g		
018	01	Icomenus Seyvonn Rasmussen*	9	Bergen	son	u		
019	01	Hedevig Andrea Rasmussen*	3	Bergen	datter	u		
020	01	Matias Kristian Nilsen	39	Bergen	Husfader	g	Gesel	
021	01	Marthe Johanne Nilsen* f Gade	33	Bergen	husmoder	g		
022	01	Kristine Martine Nilsen*	9	Bergen	datter	u		
023	01	Marthe Hendrick Nilsen*	3	Bergen	datter	u		
024	01	Marte Magdalene Nilsen*	1	Bergen	datter	u		
025	01	Mathias Kristian Nilsen*	1	Bergen	son	u		

Bosted (hus/gård/tomt)

B.nr.	Navn	Bydel	Gårdens nr.	Husstype	Antall personer	Tilstedeværende personer	Hjemmehørende personer
2574c	Skandsemyren						

Dette er tabellversjonen av folketellingen. Du kan skifte mellom tabell- og listevisning ved hjelp av en «trykknapp» øverst på siden. FAKSIMILE: ARKIVVERKET

som Digitalarkivet kaller «brukslenke for sidevisning». Du finner dette ved å klikke på ikonet som ser ut som en to ledd i en kjetting. Se bilde 3 på forrige side.

38249030057 og sønnen Mathias Kristian Nilsen*, 1 år, har ID pf01038249030062. Et brukbart alternativ til kildehenvisning i et arbeidsdokument kan være: «FT 1865 Bergen, ID pf01038249030062.»

KILDEHENVISNINGER FOR FOLKETELLINGER

La oss nå gå ett skritt til i jakten på relevante data om denne familien. Etter litt leting i folketellingen for Bergen fra 1865 finner vi en side som du ser på bildet øverst på denne siden.

Mathias er her ført som «Mathias Kristian Nilsen*». Stjernen betyr at folketellingen ikke inneholder etternavnet på Mathias, og at Nilsen er lagt inn ved digitaliseringen. Det kan altså godt være at Mathias i voksen alder, eller i andre folketellinger, brukte Mathiassen som etternavn.

Folketellingen gir oss noen andre opplysninger enn kirkeboken, blant annet alderen på guttens foreldre og dermed omtrentlig fødselsår, navn og alder på barna, samt familiens bosted på Skansemyren. Dette er i dag et boligområde rett nedenfor Fløyen.

Kildehenvisninger til folketellinger kan i prinsippet gjøres på samme måte som for kirkebøker, men i de fleste tilfeller holder vi oss til den digitaliserte versjonen på Digitalarkivet. Da kan vi forenkle dette ved å henvise til riktig folketelling. Vi må imidlertid oppgi navn på by, prestegjeld eller lignende. Hvis navnet er svært vanlig, galt skrevet eller det er andre ting som gjør at det kan være vanskelig å finne den rette personen, kan vi også legge til tellingskrets og eventuelt bosted. I dette tilfellet kan en referanse se slik ut: «Folketellingen 1865 for Bergen, tellingskrets 000, Skandsemyren.»

Et godt alternativ kan være å lagre ID-nummeret til den aktuelle personen. I forbindelse med digitaliseringen av folketellingene er alle personer tildelt ID-nummer som finnes med liten skrift under navnet som står øverst på siden. Faren Mathias Kristian Nilsen, 39 år, har ID pf010

OPPSUMMERING AV KILDENE

De opplysningene vi har om Mathias i de to kildene vi har studert, kan oppsummeres slik:

Mathias Kristian Mathiassen ble født ved Fødselsstiftelsen i Bergen 26. august 1865¹. Han var sønn av dagelønner² Mathias Kristian Nilsen³ (født cirka 1826³) og Marte Johanne Eide¹ (født cirka 1832³). I 1865 bodde familien i Skansemyren³.

¹ Bergen fylke, Domkirken, klokkebok nr. B 5 (1862–1869), fødte og døde 1865, side 64.

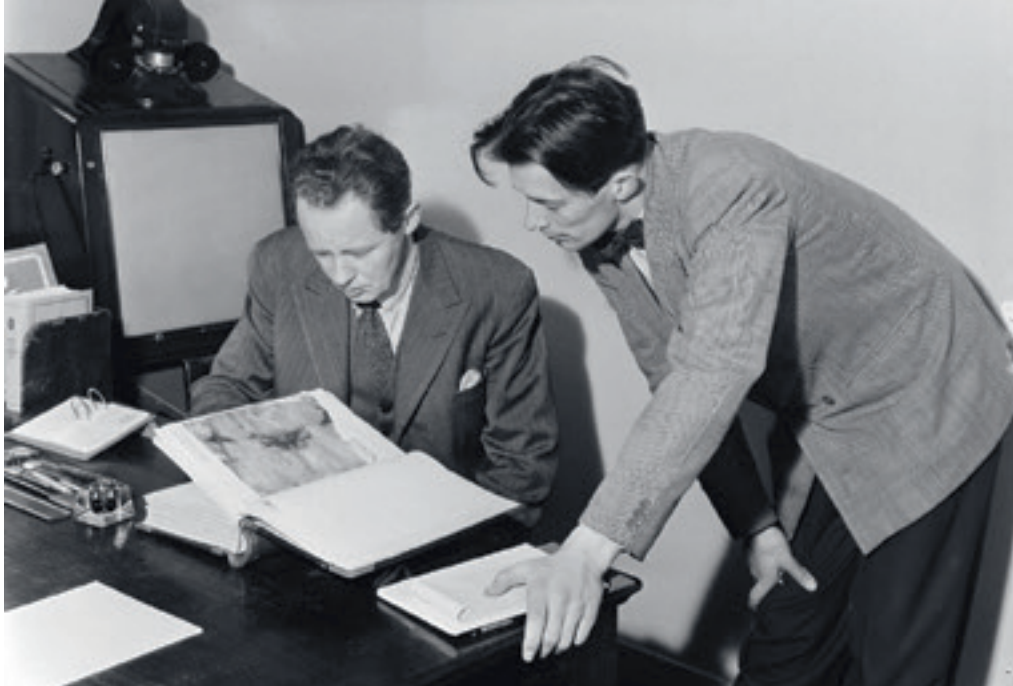
² I folketellingen fra 1865 er han omtalt som gesell.

³ Bergen fylke, Domkirken, klokkebok nr. B 5 (1862–1869), fødte og døde 1865, side 64.

VÆR KILDEKRITISK

Ingen kilder er uten feil. En slektsgransker fortalte meg en gang at han ville sjekke hva som sto i kirkeboken ved bsetfarens dåp. Han ble ganske overrasket over at fødselsdagen var angitt til 3. juni. Familien hadde i alle år feiret hans fødselsdag den 13. juni.

En annen hadde funnet at dødsdatoen på en olde-mor slett ikke stemte med det som sto på gravsteinen. Det er derfor en god regel at man prøver å finne to uavhengige kilder til hver viktig opplysning. Når jeg presiserer at kildene må være uavhengige, er det fordi noen kilder er eller kan være direkte avskrift av andre. For eksempel er den fødselsdatoen vi finner ved konfirmasjonen ofte en avskrift av kirkebokens registrering ved dåpen.

Vær kritisk til hvilke kilder du velger. Her fra Riksarkivet i 1953. FOTO: LEIF ØRNELUND / OSLO MUSEUM

Når dette er sagt, må det legges til at kirkebøkene er temmelig sikre kilder når det gjelder fødsels- og dødsdatoer. Og enda sikrere når det gjelder vielsesdatoer.

PRIORITER KILDER

Det blir selvsagt viktigere å ha flere uavhengige kilder til én opplysning når man ikke finner noen primærkilde til opplysningene. Hvis man for eksempel etter iherdig leting etter en fødselsdato ikke finner dåpen i kirkebøkene, må en eventuelt klare seg med det som står i kirkebøkene ved andre kirkelige handlinger eller i folketellingene.

Vær da forberedt på at du kanskje må nøye deg med fødselsår. Det var først i 1910-tellingen man begynte å registrere fødselsdatoen til alle innbyggerne. Da denne ble tilgjengelig i 2010, var det mange som straks sjekket hva de kunne finne om sin nærmeste familie. Da viste det seg at det var uventet mange feil i disse fødselsdatoene.

Før eller senere vil du oppleve at det er uoverensstemmelse mellom to kilder. Det kan for eksempel være at en person er oppgitt med en alder på 60 år i folketellingen fra 1865, altså født rundt 1805, og en alder på 69 år ved begravelsen i 1870, altså født cirka 1801. Da må du foreta en vurdering av kildene og eventuelt velge den kilden du stoler mest på.

En bedre løsning kan imidlertid være å skrive «født cirka 1803». I begge tilfellene er det viktig å skrive ned en kort merknad om denne uoverensstemmelsen og eventuelt hvordan du har resonnerert. I slektsprogrammene er det egne merknadsfelt som blant annet kan brukes til slike opplysninger.

VIKTIGE BILDEOPPLYSNINGER

Avslutningsvis vil jeg minne om at slektsgransking ikke bare er navn og hendelser. Når man først har begynt å

samle opplysninger om anene, vil en ofte komme over fotografier eller andre bilder av en del av personene man har arbeidet med.

Jeg synes det hører med til faget å ha gode systemer for digitalisering og arkivering av familiebilder. Det kan dreie seg om portretter, gruppebilder, bilder av hus og steder. Noen bilder er direkte relatert til en enkelt person, mens andre er knyttet til flere personer eller en hel slektsgren.

Hvis bildene lagres på en PC, må man huske at det er helt nødvendig å sikre seg at de opplysningene man har om personer, steder og tidspunkt da bildene ble tatt og så videre, blir knyttet til det enkelte bildet på en sikker måte. Det finnes både bildeprogrammer for PC og skybaserte løsninger.

Slektsprogrammene har også løsninger for bilder, men en kan få noen utfordringer hvis man skal skifte slektsprogram. Det kan derfor være en god løsning at selve bildefilene er lagret i et eget system på PC-en og at slektsprogrammene benytter seg av lenker til de enkelte filene.

Det som er sagt om bilder gjelder langt på vei også andre ting som har med slekten å gjøre. Jeg tenker da på kopi av dåpsattester og andre dokumenter, gamle brev, nedskrevne intervjuer med eldre i familien, lydopptak og så videre.

Å samle slike ting som gjelder egne aner, kan være en givende del av slektsgranskingen. Kanskje har du en gammel sølvskje som din oldemor eide eller en stol som din bestefar snekret? Ta bilder av disse tingene og skriv ned det du vet om dem. Hvis ikke du gjør det vil kanskje senere generasjoner ikke vite noe om tingenes historie.

Mer om hvordan du tar vare på gamle bilder kan du lese i forrige utgave av medlemsbladet, samt på Slegt og Datas nettside.

Artikkelen er basert på en netttforelesning som ble holdt på et tidligere studium om slektsfag.

Sperrefrister i slektsforskning

Mange kilder er sperret for innsyn i et visst antall år. Her får du en oversikt over hvilke regler som gjelder for hvilke kilder.

■ KNUT S. SØRHUSBAKKEN

Av personvern hensyn opererer Arkivverket med sperrefrister på de ulike kildene de har i arkivene sine. Informasjonen om de ulike sperrefristene under er hentet fra Digitalarkivet. En god alternativ kilde til å finne informasjon om personer som har levd i nyere tid er Slegt og Datas Gravminner.

- ➔ **60 års sperrefrist** er hovedregelen for sensitive personopplysninger og forretningshemmeligheter. Det

Folketellingen for 1920 ble tilgjengelig i 2020, da sperrefristen for statlige folketellinger er 100 år. FAKSIMILE: ARKIVVERKET

Folketelling i Norge
1 desember 1920.

Skjema 1. Personseddel nr. 2

John Selnes herred. Tellingskrets nr. 2
Hus- og husholdningsliste nr. 63, Gårds nr. 25, Bruks nr. 1

1. Fullt navn: *Amalie Magnusen*
2. Mannkjønn¹. — Kvinnekjønn¹.
3. Fødselsdag: *17-1-1870* i året *1870*
4. Fødested: *John Selnes* | Oppgitt bosted eller by i Norge eller fødested utlandet Norge.
5a. Ugift¹. — Gift¹. — Enke¹. — Enkemann¹. — Separert etter bevilling¹. — Lovlig fraskilt¹.
5b. For gifte kvinner: Når gift? *17-1-1893* | Samlet antal barn i ekteskapet? *6* | Hvor i live? *6* | ¹⁸⁶⁵ | Optysningene gjelder nuværende ekteskap.
6. Levevei (hovederhvervet, se Regler for utfyllingen: Spørsmål 6). *Husmor*
7. (Se Regler for utfyllingen: Spørsmål 7).
a. Hvis De arbeider for andre (som funksjonær, arbeider o. s. v.): Hvem arbeider De for?
b. Hvis De driver egen virksomhet: Anvender De leiet arbeidshjelp (ja eller nei)?
8. Bietrue (eller bilatetk) *Nei*
Har man ingen bilatetk av nogen betydning særlig „nei“.
1. Her kan man ved tydelig understreking av de ord som passer.

er da opplysningens alder man snakker om. Siden svært mange offentlige arkiver inneholder personopplysninger, må du altså være forberedt på at det kan ligge innsynsbegrensninger på materiale yngre enn 60 år. De fleste arkiver eldre enn 60 år er åpne for bruk.

- ➔ **80 års sperrefrist** kan gjelde taushetsbelagte opplysninger i straffesaker, fengselsarkiver og helsearkiver. Riksarkivaren gjør vedtak om dette i hvert enkelt tilfelle.

- ➔ **100 års sperrefrist** gjelder for eksempel opplysninger i adopsjons- og barnevernssaker. Fristen gjelder også statistisk grunnlagsmateriale med personopplysninger innsamlet med hjemmel i statistikkloven, som for eksempel folketellingene.

Merk at det ofte er det vanskelig å skille dokumenter som inneholder taushetsbelagte opplysninger fra dokumenter som er offentlig tilgjengelige. Når Riksarkivet vet at det finnes taushetsbelagte opplysninger i et materiale, kan det derfor bli satt sperrefrister på hele arkivbokser, serier eller arkiv.

Ved juridisk adopsjon skal adoptivforeldre, ikke-biologiske foreldre, stå på fødselsattester, i kirkebøker ved giftermål og så videre. Men dersom barnet ikke var adoptert ved dåpen vil biologiske foreldre framkomme av de kildene som er nedskrevet der, men med påtegninger. Dette er grunnen til at en del kirkebøker er sperret med 100 år.

SPERREFRISTER I SØKBARE KIRKEBØKER

Digitalarkivet kan ikke legge ut søkbare opplysninger om levende personer, og opererer derfor med strengere grenser for transkriberte (søkbare) kirkebøker. For

Arkivverket har sperrefrister på de ulike kildene de har i arkivene sine. FOTO: PIXABAY

skanna kirkebøker der informasjonen ikke er søkbar, er det andre sperrefrister.

- ➔ Døpte til og med 1920.
- ➔ Konfirmerte til og med 1934 (risiko for adopsjonsopplysninger fra 1935).
- ➔ Vielser til i dag, men med avgrenset informasjon på nyere vielser.
- ➔ Dødslistene kan legges ut helt frem til i dag, men sensitive opplysninger, som om helse, religiøse forhold, økonomi, adopsjon og lignende, og informasjon om pårørende, blir fjernet før utlegging på nyere lister.

SPERREFRISTER FOR SKANNA KIRKEBØKER

Den generelle sperrefristen er på 60 år. Men hendelser som kan inneholde dødsårsak vil ha en frist på 80 år for publisering på nettsidene. Listene over døpte og konfirmerte kommer i en særstilling. Disse listene kan inneholde opplysninger om sterk adopsjon, det vil si adopsjon etter adopsjonsloven fra 1935, og her krever loven en sperrefrist på 100 år.

- ➔ Fødte og døpte tilgjengelig til og med 1929 – 100 års klausul fra og med 1930.
- ➔ Konfirmerte tilgjengelig til og med 1934 – 100 års klausul fra og med 1935.

- ➔ Gifte, forlovelser og lysinger – 60 års klausul.
- ➔ Døde, begravede og dødfødte – 80 års klausul når dødsårsak er med, ellers ingen sperring.
- ➔ Inn- og utflyttet – ingen sperring.
- ➔ Inn- og utmelde av statskirken – 60 års klausul.
- ➔ Lister om dissenterne – 60 års klausul.

FOLKETELLINGER

For statlige folketellinger er sperrefristen 100 år. De kommunale folketellingene inneholder ikke like mange opplysninger og her er sperrefristen 60 år.

Om du er usikker på hvilke regler som gjelder for kilden du skal lete i, kan et søk på [Arkivportalen.no](https://arkivportalen.no) være nyttig. Her ser du om kilden er sperret for innsyn eller ikke.

SENSITIVE PERSONOPPLYSNINGER

Datatilsynet definerer følgende som sensitive personopplysninger: Opplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold eller medlemskap i fagforeninger. ■ ■

Kildekritikkens betydning

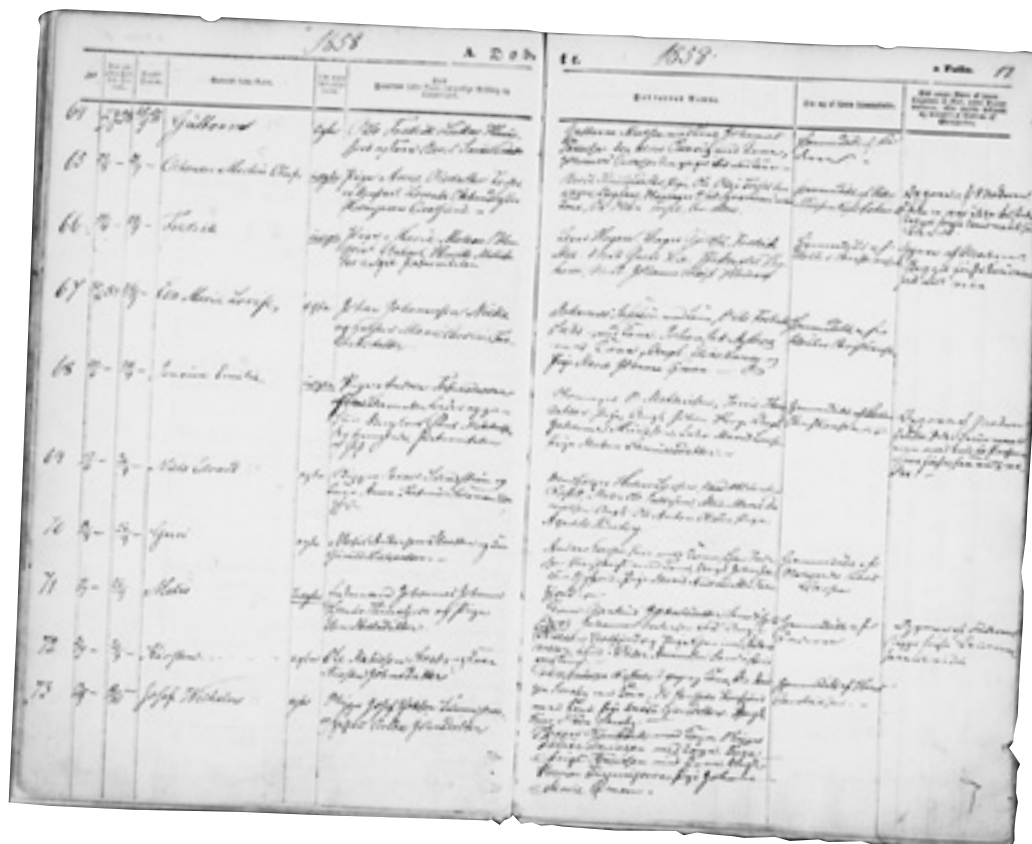
Som regel er det for godt til å være sant at du får servert hele slektstreet ditt ved et lite søk på nettet. Kommer du over at noen giftet seg med en toåring eller ble begravd flere tiår før sin død, er åpenbart noe feil.

■ TROND A. ANDERSEN

I utgangspunktet ser det spennende ut å kunne gå inn på en nettside eller slektsprogram og der finne bakover i slekten til forfedre og -mødre på 1800-tallet, på 1700-tallet, endog på 1600-tallet og kanskje enda tidligere. Det er omtrent det MyHeritage og andre

lignende nettsider inviterer til. Men hva er det vi finner?

Jo da, ofte finner vi seriøse granskere som gjør sitt beste for å sjekke og dobbeltsjekke opplysninger før de legges inn i slektstreet. Men sannelig finner vi litt av hvert annet også.

Slektsinformasjon du kommer over bør kvalitetssikres i andre kilder, som i kirkebøker.

FAKSIMILE: ARKIVVERKET

Digitalt register for krigssoldater

FEILAKTIG OM MIN TIPPOLDEFAR

Hva skal en, for eksempel, si om følgende:

«Erik Jakobsen Eklund. Født 1799 i Nedre Kalix i Norrbotten, Sverige. Strandsitter på plassen Fyllelven, tidligere soldat. Død 18. juni 1883 og begravet 30. april 1848. Gifter seg i 1834 med Ane Andersdatter Grape, angivelig født i 1832, og får med henne flere barn i årene 1835 til 1843.»

Erik, som etter alt å dømme er min tippoldefar, ble altså ifølge disse opplysningene begravd 35 år før han døde. I tillegg skal han ha giftet seg med ei som var to år gammel, som han får flere barn med mens hun var mellom tre og elleve år gammel!

MANGE FEILOPPLYSNINGER

Men det slutter ikke der. For: «Ane Andersdatter Grape (1832–51) gifter seg igjen i 1858 og det enda mens hennes første mann fortsatt lever.»

Hun gifter seg dermed på nytt igjen 15 år etter sin første død og 7 år etter sin andre. Og dessuten: «Ane Andersdatter Grape er datter av Anders Grape (1777–1869) og hustru Marthe Grape (født Nilsdatter Kjærbeek, 1790–1874).»

Undersøkelser viser imidlertid at Anders Grape døde i 1810 og at han aldri har vært gift med Martha Nilsdatter Kjærbeek.

URIKTIGHETER KAN SPRES

I dette eksemplet har vedkommende åpenbart hentet litt her og litt der, og etter egen vurdering fått det til å henge sammen. Mye av det som er feil her, og i andre tilfeller, skyldes tilsvarende feil som andre har gjort tidligere.

På den måten blir også dette nå liggende på familiens slektside på nettstedet MyHeritage eller andre plattformer, slik at andre kan linke seg til eller kopiere deler av treet inn i egne slektstrær. Slik sprer uriktighetene seg rundt om.

KILDER MÅ KVALITETSSIKRES

Jeg har sett fra min egen forskning på egen slekt at det er mange, mange slike slektstrær på blant annet MyHeritage, Geneanet, Geni og Ancestry, som har knyttet min slekt til den svenske Grape-slekten, helt uten rot i virkeligheten. Jeg så en kommentar her en dag, skrevet i en «Geni»-profil:

«Det er noe unøyaktig skriving av navnene deres og fødselsår i disse folketellingene. Men ved hjelp av god innlevelse og fantasi finner man ut av forholdene og kan rekonstruere deres slekstre.»

Kanskje man heller skulle lete litt mer etter dokumentasjon og bekreftelser i stedet for å la fantasien ta overhånd? Nettopp derfor er kvalitetssikring av kilder helt avgjørende. Ikke ta ting for god fisk før det sjekkes flere steder, særlig når det gjelder opplysninger fra slike nettsteder. ■ ■

Soldatregisteret (Soldater.no), som kommer i oktober, tar mål av seg å dokumentere norsk forsvarsinnsats under den tyske invasjonen i 1940, samt tilgjengeliggjøre og kvalitetssikre personalia og annen dokumentasjon knyttet til de godt over 60 000 nordmennene, både militære og sivile, som deltok i felttoget.

Forsker Gunnar D. Hatlehol er faglig ansvarlig for Soldater.no, et prosjekt som Narviksenteret står bak. Historikeren forteller at Narviksenteret årlig mottar flere hundre henvendelser fra publikum, både fra pårørende og etterkommere, skoleelever og andre interesserte.

– De har spørsmål om vi besitter noe informasjon om navngitte personer som har vært tause om sin deltakelse og sine opplevelser. Et nettbasert register som Soldatregisteret vil på sikt bidra til å formidle en nærmere kunnskap om norsk krigshistorie ved å fokusere på menneskene som deltok. Det vil gjøre det enkelt for publikum å få tilgang til kvalitetssikret informasjon om egen historie, sier Hatlehol, og legger til at det har vært en enormt økende interesse blant folk for andre verdenskrig de siste to tiårene.

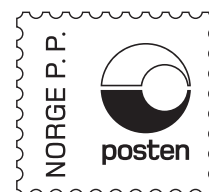
Registreringen i Soldater.no vil pågå i mange år fremover. Arbeidet vil bli organisert av en liten faggruppe ved Narviksenteret, men det meste av registrering må hovedsakelig utføres av frivillige bidragsytere. Innholdet i registeret vil derfor utvikles trinnvis etter den offisielle lanseringen.

Og det skjer allerede i oktober. Da blir registeret tilgjengelig for alle, og du vil i første omgang kunne søke blant over 6000 personer. I Slegt og Datas webinar 20. oktober skal Gunnar D. Hatlehol fortelle om prosjektet og vise hvordan du bruker Soldatregisteret. Meld deg på webinarer på vår nettside og få svar på det du måtte lure på!

Norske soldater nord for Narvik.

EIER: RIKSARKIVET

Returadresse:
Slekt og Data
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Høstens Slekt og Data-webinarer

Slekt og Data fortsetter å holde inspirerende digitale foredrag!
På vår nettside, **slektogdata.no**, kan du nå melde deg på våre seks kommende webinarer, som kan ses enkelt på PC, mobil, nettbrett osv.

Ikke mulighet til å se de direkte? Webinarene kan også ses i opptak i etterkant på vår nettside, i likhet med våre over 60 andre digitale foredrag.

Kildekritikk: Hva kan du stole på?

Tirsdag 20. september, kl. 11–12

FOREDRAGSHOLDER:
Chris Nyborg fra
Norsk lokalhistorisk institutt
på Nasjonalbiblioteket

Kilder til krigsseilernes historie

Tirsdag 4. oktober, kl. 11–12

FOREDRAGSHOLDER:
Ole Jørgen S. Abrahamsen
fra ARKIVET freds- og
menneskerettighetscenter

Kilder til døden

Mandag 7. november, kl. 11–12

FOREDRAGSHOLDERE:
Johanne Bergkvist
og Unn Hovdhaugen
fra Oslo byarkiv

Kilder til soldatenes historie

Torsdag 20. oktober, kl. 11–12

FOREDRAGSHOLDER:
Gunnar D. Hatlehol,
faglig ansvarlig for Soldater.no

Har du slekt fra Trøndelag?

Torsdag 17. november, kl. 11–12

FOREDRAGSHOLDER:
Finn Karlsen, ansvarlig
for Trondheimsbasen

Kilder til skeiv historie

Torsdag 8. desember, kl. 11–12

FOREDRAGSHOLDERE:
Tone Hellesund fra UiB, Runar
Jordåen fra Skeivt arkiv ved UiB og
Marthe Glad Munch-Møller fra Norsk
lokalhistorisk institutt på Nasjonal-
biblioteket

